УШБУ СОНДА:
2 ЕЧИМ ТОПГАН ЧИГАЛЛИК
БИЛСА ҲАЗИЛ, БИЛМАСА ЧИНМИ?
3 ЖИНОЯТНИНГ БАЖАРУВЧИСИ КИМ?
4 УМИДЛИ ДУНЁ

MEZON:

Давлатнинг ахборот борасидаги хавфсизлиги қуйидаги йўллар билан таъминланади:

ахборот соҳасидаги хавфсизликка таҳдидларга қарши ҳаракатлар юзасидан иқтисодий, сиёсий, ташкилий ва бошқа тусдаги чора-тадбирларни амалга ошириш;

давлат сирларини сақлаш ва давлат ахборот ресурсларини улардан рухсатсиз тарзда фойдаланишдан муҳофаза қилиш;

Ўзбекистон Республикасининг жаҳон ахборот маконига ва замонавий телекоммуникациялар тизимларига интеграциялашуви;

Ўзбекистон Республикасининг конституциявий тузумини зўрлик билан ўзгартиришга, ҳудудий яхлитлигини, суверенитетини бузишга, ҳокимиятни босиб олишга ёки қонуний равишда сайлаб қўйилган ёхуд тайинланган ҳокимият вакилларини ҳокимиятдан четлатишга ва давлат тузумига қарши бошқача тажовуз қилишга очиқдан-очиқ даъват этишни ўз ичига олган ахборот тарқатилишидан ҳимоя қилиш;

урушни ва зўравонликни, шафқатсизликни тарғиб қилишни, ижтимоий, миллий, ирқий ва диний адоват уйғотишга қаратилган, терроризм ва диний экстремизм ғояларини ёйишни ўз ичига олган ахборот тарқатилишига қарши ҳаракатлар қилиш.

«АХБОРОТ ЭРКИНЛИГИ ПРИНЦИПЛАРИ ВА КАФОЛАТЛАРИ ТЎҒРИСИДА»ГИ ҚОНУН, 15-МОДДА

Адолат ҳар ишда ҳамроҳимиз ва дастуримиз бўлсин!

ИНСОН ва ҚОНУН

№ 42 (349)
2003 йил 28 октябр
сешанба

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИНИНГ ҲУҚУҚИЙ ГАЗЕТАСИ

Сотувда эркин нархда

Obuna — 2004

ҲАМКОРЛИК ТАРАДДУДИ

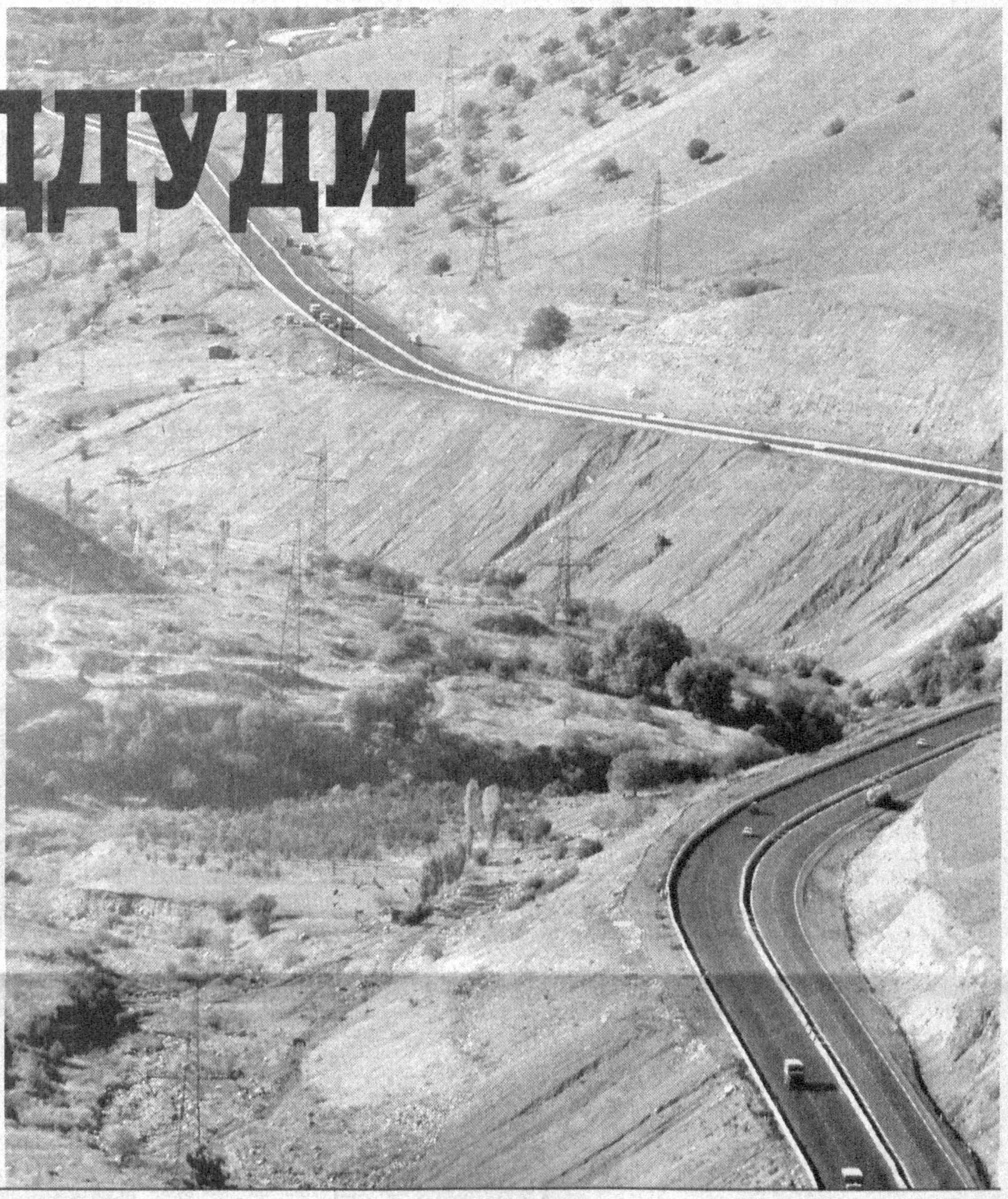

Табиатан эркин яралган одамзоднинг бир қанча табиий эҳтиёжлари мавжуд. Бундай эҳтиёжлардан бири сўз ва ахборот эркинлигидир. Ҳозирги пайтда ушбу ҳаётий эҳтиёжни қаноатлантиришда матбуот ва оммавий ахборот воситаларининг ўрни ва аҳамияти беқиёсдир.

Юртимизга куз фасли келиши билан газеталарнинг саҳифасини обуна ҳақидаги турфа эълонлар эгаллайди. Бу ҳолга кўпчилик кўникиб қолгани боис уни одатий деб ҳисоблайди. Бир қарашда, бунинг асло ажабланадиган жиҳати йўқ. Зеро, ҳар бир газетанинг ўқувчиларни обуна бўлишга даъват этиши табиий жараён. Нега деганда, бозор муносабатлари даврида газета ҳам товар сифатида ўқувчи учун чиқарилади. Бошқача айтганда, ўқувчи газетага пул сарфлайди. Газета эса ана шу маблағ ҳисобига кун кўради. Шу боис ўқувчи талаб қилишга ҳақли. Табиийки, ўқувчи талабини қаноатлантириш осон юмуш эмас. У журналистлардан холисликни, изланишни, чуқур билимни, машаққатли меҳнат ва ўзига хос дадилликни талаб қилади. Ўз эҳтиёжларини қаноатлантиролмаган нашрни газетхон ўқимай қўйса, бас, журналист касодга учрайди. Бу — ҳаммага маълум оддий ҳақиқат.

Энди обуна масаласининг ботиний жиҳати ҳақида мулоҳаза юритсак, шу ўринда бир қанча ҳақли саволлар туғилади. Уларнинг биринчиси обуна нега айнан куз фаслида долзарб муаммога айланадию кейин "ўчади" деган саволдир. Буни таъкидлашдан мурод шуки, аслида обуна доимий тадбир ҳисобланади. Чунки инсон ҳар кун, ҳар дақиқада янги ахборотга эҳтиёж сезади. Ахборот эса матбуот ва оммавий ахборот воситалари орқали олинади. Бу эса уларга, яъни газета-журналлар, радио ва телевидениега бўлган талабни янада оширади.

Бундан келиб чиқиб айтадиган бўлсак, обуна мавсумий тадбир эмас. Балки у йил — ўн икки ой кечадиган узлуксиз жараёндир. Ўқувчи ва таҳририят ўртасида кечадиган бу мулоқотда ўқувчи манфаати ҳамиша бирламчи саналади. Ана шу талаб қалам аҳли зиммасига жуда катта масъулият ва жавобгарлик юклаб қолмай, мудом изланиш, ахборотни тақдим этишнинг янги усулларини топишини талаб этади.

Шу ўринда иккинчи савол пайдо бўлади: газета ҳамманинг эҳтиёжини қандай қаноатлантира олади?

Бунга жавобан шуни айтиш кераккки, газета қачонки холислик мезонига амал қилгандагина ҳеч қайси ўқувчи манфаатига зиён етмайди. Бошқача айтганда, холис ахборот кўпчиликка бирдек аҳамиятли. Тўғри ва холис ахборот ижтимоий фикрнинг юзага келишига асос бўлади. Ижтимоий фикр эса жамият тараққиётини белгилайди.

Обуна ҳақида гап кетганда, яна бир мулоҳазани айтиб ўтиш жоиз. Бозор иқтисоди даврида ҳар бир соҳада рақобат юзага келади. Бундан оммавий ахборот воситалари ҳам мустасно эмас. Радио-телевидениянинг имкониятлари тобора кенгаяётган, кун-кунора туфа хилдаги газета-журналлар чоп этилиб турган паллада рақобат бозорида муносиб ўрин эгаллаш осон иш эмас. Ўз ўқувчисини топмаган газетанинг эса инқирозга учраши шубҳасиз. Шу сабабли ҳар бир таҳририят ўз фаолиятини ўқувчи манфаати асосига қуриши лозим. Бунда аниқ мақсадларни белгилаб олиш, қатъиятлик, тадбиркорлик ва фидойилик муҳим аҳамият касб этади.

Хулоса сифатида айтадиган бўлсак, газета фаолияти ўзаро манфаатли ҳамкорликка асосланган. Халқимизда "қарс" икки қўлдан чиқади, деган гап бор. Шу маънода обуна тадбири икки ҳамкорнинг беғараз ва холисона бурчи десак, хато эмас. Бурч масъулиятини унутмаган, уни виждонан бажарган одам кўзлаган мақсад-муддаосига эришишига шубҳа йўқ.

Мазкур мулоҳазалар бевосита бизнинг таҳририятга ҳам тааллуқли. Зотан, айни кезларда биз ҳам бир йиллик фаолиятимизни сарҳисоб қилиб, келгуси йил режаларини тузаяпмиз. Хусусан, келгуси йилда газета саҳифаларида қонун ижодкорлиги, қонунга риоя этиш, ҳуқуқий саводхонлик, тадбиркорларни қўллаб-қувватлаш, бир сўз билан айтганда, мамлакатимизда амалга оширилаётган ислоҳотлар жараёнини ёритишнинг янгича усул ва йўлларини ишлаб чиқмоқдамиз. Бунга қўшимча сифатида газетамизнинг ҳуқуқий нашр эканини ҳам айтиб ўтиш жоиз. Гап шундаки, жамиятда адолат ва холисликни таъминлашнинг бирдан-бир йўли қонунга амал қилишдир. Чунки қонун адолат ва холислик мезони ҳисобланади. Аниқроғи, қонунларда жамиятнинг барча қатламлари манфаатлари ўз ифодасини топган. Шу маънода жамиятимизда қонун устуворлигини таъминлашда газетамиз холис минбар вазифасини ўтаса, ажаб эмас. Хуллас, боя таъкидлаганимиздек, ўқувчиларимиз эҳтиёжини қаноатлантириш асосий мақсадимиз.

Ўйлаймизки, ўқувчиларимиз ҳам бизни қўллаб-қувватлашади ва келгусида доимий ҳамкоримиз бўлиб қолишади. Демак, биз ҳамкорлик тараддудини кўраяпмиз, сиз ҳам обуна бўлишни унутманг, азиз газетхонлар.

Холли НОРБОЙ

Bugunning gapi

ФОЙДА ДЕБ ДИЁНАТДАН КЕЧМАНГ!

Юртимизда пахта йиғим-терими мавсуми қизғин паллага кирган бир даврда айрим нафс бандалари пахта хомашёсини четга сотиб юбориш ҳоллари учрамоқда. Масалан, Оқ-олтин туманидаги "Андижон" ширкат хўжалигида яшовчи Ойбек Қурбонов ва Улуғбек Олтинбеков "Садимжон ота" фермер хўжалиги даласидан 200 килограмм пахтани териб, яширинча четга олиб кетишаётганда қўлга тушишди.

Мамлакатимизнинг қонунларига зид равишда пахта хомашёсини ўғирлаб четга сотиш ҳоллари Сирдарё туманида ҳам учраб турибди. "Янги ҳаёт" хўжалигида яшовчи Ғафуржон Пўлатов 2001 йили пахта хомашёсини қўшни мамлакатга олиб ўтиш билан шуғулланганлиги учун Жиноят кодексининг 169-моддаси 1-қисми бўйича жазоланган эди. Яқинда унинг уйидан яна 2175 килограмм пахта хомашёси топилиб, давлат фойдасига мусодара этилди. Шу тумандаги "Ҳақиқат" хўжалигида яшовчи Шуҳрат Қурбонов Сирдарё шаҳрининг Беруний кўчасида яшовчи Қобил Холов ва 2313-автокорхона ҳайдовчиси Баҳром Абдуназаров ўзаро жиноий тил бириктириб 1930 килограмм пахта хомашёси билан қўшни республикага йўл олганларида қўлга тушишди.

Ушбу хўжаликда яшовчи Илҳом Шодиев от аравада 185 килограмм, Олим Арзиқулов эа эшак аравада 520 килограмм пахта хомашёсини Қозоғистондаги пахтафурушларга сотиш учун олиб кетишаётганда Сирдарё туман ички ишлар бўлими ходимлари томонидан тўхтатиб қолинди.

Яқинда жиноий ишлар бўйича Сирдарё туман суди саккиз нафар шахсни пахта хомашёсини яширинча четга олиб ўтиб накд пулга сотмоқчи бўлгани учун жазога тортди. Улар МЖТКнинг 61-моддаси 1-қисми ва 277-моддаси 1-қисмида баён этилган ҳуқуқбузарликларни содир этишган. Пахтафурушларнинг ҳар бирига МЖТКнинг 34-моддаси билан 38060 сўмдан маъмурий жарима жазоси қўлланилди.

Хулоса ўрнида айтсак, четга сотиб юборилаётган пахтанинг ҳар бир центнеридан қанча газлама, ёғ, маргарин, совун, бўёқ ва ем олиниши, улар халқимиз турмуш фаровонлиги учун қанчалик аҳамиятга эга эканини аҳоли ўртасида кенг тарғиб-ташвиқ этиш лозим. Ана шундагина ҳар бир фуқаро бир килограмм пахта хомашёсининг нархи 200-300 сўм эмас, жуда қиммат туришини билиб олади. Қисқа қилиб айтганда, пахтанинг нархи ҳозир қўлда терилаётган хомашёга тўланаётган 30-32 сўм билан эмас, балки шудгор, яхоб бериш, экиш, парваришлашдан тортиб, хирмон жойларни тайёрлашгача бўлган харажатлар билан ўлчанишини, бу сарф-харажатни давлатга сотилган пахта билан оқлаш зарурлигини ҳар бир инсон дилдан ҳис этиши зарур.

Абдулазиз ЯХШИЛИҚОВ,
«Инсон ва қонун» мухбири

НАМАНГАН

Шу йилнинг ўтган олти ойи мобайнида вилоят адлия бошқармаси кичик ва ўрта тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш ва ҳимоя қилиш бўлимига тадбиркорлик субъектларидан 128 та мурожаатлар, жумладан, 65 та ёзма аризалар келиб тушди. Аризаларнинг 30 таси қаноатлантирилди. Ўн етти нафар аризачига эса ҳуқуқий тушунтириш берилди. Оғзаки мурожаат этганлар сони 36 нафарни ташкил этди, 25 нафар аризачига ҳуқуқий маслаҳатлар берилиб, 4 та ариза қаноатлантирилди. Ариза ва шикоятларнинг 7 таси ўз тасдиғини топмади. Шунингдек, «Ишонч телефонлари» орқали билдирилган мурожаатларнинг сони 27 тага етди. Шундан 15 таси қаноатлантирилган бўлса, 10 тасига ҳуқуқий тушунтириш берилди. Деҳқон ва фермер хўжаликлари томонидан 25 та ариза ва шикоят хатлари берилгани қайд этилди. Шундан 12 таси қаноатлантирилди. Етти нафар аризачига ҳуқуқий тушунча берилди.

Вилоят адлия бошқармаси томонидан ариза ва шикоятлар билан ишлаш ҳамда шу режа бўйича ўтказилган ўрганишларда турли ташкилотларга 29 та тақдимнома, 11 та огоҳномалар киритилди. Тадбиркорларга етказилган моддий ва маънавий зарарларни ундириш юзасидан судларга 96374439 сўмлик 43 та даъво аризалари киритилди. Даъво аризаларнинг 27 таси бўйича ҳал қилув қарорлари чиқарилиб 57043204 сўмлик маблағ тадбиркорлар фойдасига ундириб берилди. Бундан ташқари, даъво аризалар бўйича 7 та ариза етказилган зарарни ихтиёрий қоплаш ва келишув битимлари орқали ҳал этилди. Буларнинг миқдори 29618780 сўмни ташкил этади. Тадбиркорлар фойдасига жами 86661984 сўм ундирилди. 23 нафар мансабдор шахсдан 270000 сўм маънавий ҳамда 3063059 сўм моддий зарар ундирилди. Вилоят адлия бошқармаси жорий йилнинг биринчи ярим йиллик иш режасига асосан вилоятдаги ташкилотлар, Наманган, Тўрақўрғон Учқўрғон, Норин тумани ҳокимлиги ва назорат идораларида, вилоят ҳудудий стандартлаш ва метрология Маркази, божхона бошқармаси ва

Adliya tizimi

"Ўздавнефтгазинспекцияси"нинг Наманган вилоят бўлими, "Ўздавэнергияназорат" Наманган ҳудудий бўлимида деҳқон ва фермер хўжаликлари ҳамда тадбиркорларни ҳуқуқий ҳимоялашга доир қонун ҳужжатларининг бажарилиши юзасидан текширувлар ўтказилди. Ўтказилган текширувларда аниқланган камчилик ва қонунбузилиш ҳолатлари юзасидан ҳокимият ва назорат идораларига 21 та тақдимномалар киритилди. Шунингдек, назорат қилувчи идоралар томонидан тадбиркорлик субъектларида 1 та ноқонуний текширишув ўтказилгани аниқланди.

"ИНСОН ва ҚОНУН"га ЖАВОБ БЕРАДИЛАР

Газетанинг шу йил 16 сентябр сонида чоп этилган "Йўлимиз тикланадими?" сарлавҳали таҳрирсиз мактуб юзасидан қуйидагиларни маълум қиламиз.

2002 йилнинг 21-23 апрел кунлари бўлиб ўтган кучли ёмғир ва дўл оқибатида Бойсун туманидаги "4 Н 605" автомобил йўлига ҳамда шу йўлдаги 4 та кўприк ва йўл қисмларига 219628,7 минг сўм миқдорида зарар етиб, яроқсиз ҳолга келган.

"Дарбанд-Мачай" автомобил йўли Шеробод дарёсининг бошланиш қисмидаги дара орқали ўтган бўлиб, бу масафа 20 километрни ташкил этади. Бу йўл рельеф жиҳатдан оғир ҳудудда экани сабабли сўнгги бир неча йилги кучли сел вақтида унга кўп талофат етган. Шу йилнинг апрел, май ойларидаги кучли сел оқибатида йўлга 47110 минг сўмлик зарар етиб, Мачай қишлоғи аҳолиси учун «М—39-Гўриҳожи» айланма йўли орқали транспорт ҳаракати таъминлаб берилган ҳамда табиий офатдан зарар кўрган йўл қисмларини созлаш ишлари июн ойида бошланган.

Ҳозирги вақтга қадар 14 километр йўл қисман тикланиб, ҳаракат қатнови таъминланган. Қолган 6 километр зарар кўрган йўл қисмида таъмирлаш ишлари давом этмоқда. Селдан зарар кўрган ва бугунги кунда тубдан таъмирлашга муҳтож 4 та кўприк ўрнида айланма йўл орқали ҳаракат йўлга қўйилмоқда.

Ушбу автомобил йўли ва кўприкларни тубдан таъмирлаш ишлари 2004 йил иш режаси асосида Вазирлар Маҳкамасининг 2003 йил 21 августдаги 361-сонли қарорига биноан Молия вазирлиги томонидан лойиҳа-смета ҳужжатлари ўрганиб чиқилиб, ажратилган маблағ ҳисобига таъмирлаш ишлари амалга оширилади.

Х. РАМАЗОНОВ,
Сурхондарё вилояти ҳокими ўринбосари

Taajjub

АНТИҚА АНОЙИЛИК

Арбағиш — Чортоқ туманининг чегара ҳудудларида жойлашган қишлоқ. Ана шу қишлоқда яшовчи Қутманбек Маматов бир неча йил, бир неча чақирим йўл босиб туман марказига роса қатнаб юрди. Лекин бундан натижа чиқавермагач, вилоят адлия бошқармасига ариза билан мурожаат этди.

"Наврўз" кичик корхонасини ташкил этиш, корхона учун ер танлаш, ер ажратиш, туман ер ажратиш комиссиясининг далолатномаси, туман ҳокими қарори лойиҳасини ўзим елиб-югуриб тайёрладим, — деб ёзади ўз аризасида Қутманбек Маматов, — лекин ўша пайтда Наманган шаҳар хўжалик ҳисобидаги ер тузиш партияси билан ҳеч қандай шартнома тузмаганман. Ҳатто бундай партия борлигини ҳам билмас эдим. Шу йилнинг 20 май кунига келиб, хўжалик ҳисобидаги ер тузиш партияси аъзолари ўзим елиб-югуриб тайёрлаган ҳужжатларни биз тайёрлаганмиз деб, «шартнома тузиб, шартномага қўл қўй, пул ўтказиб бер», деб 119.610 сўмни талаб қиляпти. Ўзларича ҳар хил далолатномалар тузиб, "ерни олиб қўямиз" деб мени ишлашимга ҳалақит беришяпти. Ерга эгалик қилиш гувоҳномасини беришмаяпти".

Вилоят адлия бошқармаси аризада баён этилган масалага жиддий муносабатда бўлди. Ариза юзасидан Наманган шаҳар ҳокимлиги, Чортоқ тумани ҳокимлиги, вилоят ер ресурслари бошқармаси ва туман ер ресурслари хизмати ҳамда бошқа ташкилотлардан тегишли маълумотлар олинди. Сўнг бу ҳужжатлар асосида атрофлича текширишлар ўтказди.

Ҳақиқатдан ҳам, "Наврўз" кичик корхонаси Чортоқ туман ҳокимининг 1991 йил 28 март куни 81/3-сонли қарорига асосан ташкил этилган. 2000 йилнинг 29 май куни Чортоқ туман ҳокимининг 274-сонли қарори билан қайта рўйхатдан ўтказилган. Лекин айрим субъектив сабаблар билан "Наврўз" кичик корхонасига ер бериш ва уни қонунийлаштириш масаласи ҳозирга қадар тўлиқ ҳал этилгани йўқ. Ваҳоланки, туман ҳокимлиги ҳузуридаги ер танлаш ва ер ажратиш доимий комиссиясининг шу йил 10 апрел куни тузилган далолатномаси мавжуд. Унга асосан "Пешқўрғон" ширкат хўжалигининг вакиллар йиғилиши ҳам бўлиб ўтган. Вакиллар йиғилишининг 04-01-сонли қарорига асосланиб, Чортоқ туман ҳокимининг 286-сонли қарори шу йилнинг 8 май куни кучга киради.

(Давоми иккинчи бетда)

Dolzarb mavzu

Ҳар қандай жамият ҳаётида умумий ва ҳуқуқий таълим жараёни муҳим аҳамиятга эга. Умумий таълим жамият ривожининг зарур таянчи бўлса, ҳуқуқий таълим-тарбия демократик ҳуқуқий давлатнинг пойдеворидир. Зотан, ҳуқуқий таълим ва ҳуқуқий маданият демократик мамлакат халқининг эркин яшаши, фаровон турмуш кечириши, ўз хоҳиш-иродасини ҳеч қандай тўсиқларсиз амалга оширишнинг муҳим кафолати ҳисобланади. Истиқлол йилларида мамлакатимизда таълим-тарбия соҳасида туб ислоҳотлар амалга оширилди. Президентимизнинг бевосита ташаббуси ва раҳбарлигида тайёрланган ҳамда қабул қилинган Кадрлар тайёрлашнинг миллий дастури бутун дунёда «ўзбек модели» деб эътироф этилди. Ушбу дастур асосида ҳуқуқий таълим соҳасида ҳам кенг қамровли ишлар бажарилди. Бунинг натижаси ўлароқ мамлакатимизда янги ҳуқуқий таълим-тарбия тизими шаклланди.

ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМ:
МУАММО ВА ЕЧИМ

Ҳуқуқий таълим-тарбиянинг асосий вазифаси барча ўқув муассасаларида тингловчиларга қонунларимизни, биринчи навбатда, Конституцияни чуқур ўргатиш ва унга ҳурмат руҳини шакллантиришдан иборат. Ҳуқуқий таълим-тарбия асосида ўз ҳуқуқ ва бурчларини яхши билган жамият аъзоларигина ижтимоий ҳаётнинг ҳамма соҳаларида онгли равишда меҳнат қилади, яратувчанликка интилади.

Кейинги йилларда бу борада эътиборга молик ишлар амалга оширилди. Бироқ шу билан бирга ҳали ўз ечимини кутаётган баъзи масалалар ҳам йўқ эмас. Айни пайтда талаба-ёшларга ҳуқуқий таълим ва тарбия беришда "Ҳуқуқшунослик", "Инсон ҳуқуқлари", "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш" каби ўқув курсларининг ўқитилишига асосий йўналиш сифатида эътибор қаратилган. Ҳозирги кунгача Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги тасдиқлаган бакалавр таълим йўналиши ўқув режасига асосан "Ҳуқуқшунослик" курси ноюридик олий ўқув юртларида жами 60 соатни ташкил қилар эди. Президентимизнинг 2001 йил 4 январдаги "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганишни ташкил этиш тўғрисида"ги Фармойишига мувофиқ барча таълим турлари каби олий таълимнинг бакалавр ва магистр босқичларига "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш" ўқув курси жорий этилди. Олий таълимнинг бакалавр босқичларига 40 соат, магистратурага 18 соат ҳажмида соат ажратилди. Аммо Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2001 йил 21 августдаги буйруғига биноан "Олий таълимнинг бакалавриат бўлими учун гуманитар ва ижтимоий-иқтисодий фанлар блоки режаси" илова қилинди. Унга кўра, "ҳуқуқшунослик. Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш" ўқув курслари учун жами 76 соат ажратилган бўлиб, шундан 36 соати ҳуқуқшуносликка, 40 соати Конституцияни ўрганишга мўлжалланган. Шу пайтгача ҳуқуқшунослик учун ҳатто 60 соат ҳам етмасди. Соатлар ҳажмининг қисқариши ўзлаштиришни қийинлаштириши табиий.

(Давоми учинчи бетда)

(Давоми. Боши биринчи бетда)

АНТИҚА АНОЙИЛИК

"Пешқўрғон" ширкат хўжалиги ҳудудидаги 463-контурда жойлашган 2,25 га ер майдони "Наврўз" кичик корхонасига ажратиб берилиши лозим эди. Туман ҳокимининг мазкур қарорини 2-бандига биноан "Пешқўрғон" ширкат хўжалигининг 463-контурдаги 1,70 гектар ва 0,55 гектар ер майдони "Наврўз" кичик корхонасининг ички қурилишлари учун ажратиб берилган. Шу боис туман ер ресурслари хизмати бошлиғи А.Дадахўжаевга 2004 йилнинг 1 январ ҳолатига тузиладиган миллий ер баланси ҳисоботига тегишли ўзгартиришлар киритиш вазифаси юкланади.

Бироқ... Бироқ туман ер ресурслари хизмати бошлиғи А.Дадахўжаев "Наврўз" кичик корхонаси учун ер танлаш ва ер ажратиш жамламасини тайёрлаб, 2000 йилнинг 20 июн куни ёзилган ёзув устидан 2003 йил 20 май деб ўзи ўзгартириб қўяди. "Ҳисоб варақа" ва "шартнома"ларни ҳамда Ер ресурслари давлат қўмитасининг 2000 йил 1 феврал кунидаги ЭК 01/58-сонли хатини асос қилиб (аслида ер тузиш партиясига ҳеч қандай ҳуқуқ бермайдиган хат) 33,6 коэффициент белгилаган ҳолда 119.610 сўм тўлашини кўрсатади. «Ер танлаш ва ажратиш ишларига 36-лойиҳа» тузиб, вилоят ер тузиш партияси бошлиғи Б.Қамбаров ўрнига имзо қўйиб, бу ҳужжатларни Қутманбек Маматовга беради.

"2003 йилнинг 20 май" деб ўзгартирилган "Наврўз" кичик корхонасига тегишли ҳужжатлардаги барча ёзувлар аслида 2000 йилнинг 20 июн кунида ёзилган. Буни Қ.Маматов ҳам ўз хатида таъкидлаб ўтади. Лекин "ҳисоб-варақа" ва "шартнома"да, шунингдек, "ер танлаш ва ажратиш ишларига 36-лойиҳа"да қайд этилишича, хўжалик ҳисобидаги ер тузиш партияси 2003 йилнинг 20 май куни гўёки буюртмачи ташкилот — "Наврўз" кичик корхонасига ер танлаш ва ажратиш ишлари чегарани аниқлаш, давлат далолатномасини бериш, лойиҳани кўчириш ишларини "бажарувчи" сифатида амалга оширган. Шу боис кичик корхона туман ер ресурслари хизматига 119.610 сўмни тўлаши шарт деб ҳисоблаган. Яна бир ажабланарли томони шундаки, хўжалик ҳисобидаги ер тузиш партияси номидан 2000 йилнинг 20 июн куни тайёрланган ушбу ҳужжатларга Чортоқ туман ҳокимлиги ер тузиш ва ердан фойдаланиш инспекциясининг муҳри босилган. Шунингдек, бундан уч йил аввал ҳам, яъни 2000 йилнинг 20 июнида "Наврўз" кичик корхонасининг раҳбари Қ.Маматовдан 119.610 сўм тўлаши талаб қилинган. Аммо "Наврўз" кичик корхонасининг раҳбари ўзи елиб-югуриб тайёрлаган ҳужжатларга пул тўламаган. Оқибатда Қ.Маматовга уч йилдан бери "Ерга эгалик қилиш гувоҳномаси" берилмаган. Масаланинг яна бир жиҳати шундаки, Чортоқ туман ер ресурслари хизмати бошлиғи А.Дадахўжаев 2000-2003 йиллар даврида ҳам қонунда белгиланмаган хизмат ҳақини ундириб олиш учун ҳужжатларни сохталаштирган. "Наврўз" кичик корхонасининг раҳбари Қ.Маматовдан 119.610 сўмни ундириш мақсадида юқорида таъкидланган ҳужжатларнинг ойи, куни ва йилларини ўзгартирган. Гарчи туман ер ресурслари хизмати корхоналар, ташкилотлар, фирмалар ва тадбиркорлар учун ер танлаш ва ажратиш ишларини бюджет (давлат маблағлари) ҳисобидан бажариб беришлари лозим бўлса-да, А.Дадахўжаев ер ажратиш тугул ҳатто ер ажратилгандан кейин ҳам ҳужжатларни расмийлаштириш, тайёрлаш ишларига умуман алоқаси бўлмаган Наманган шаҳар ҳокимининг 1993 йил 1 февралдаги 2-46-сонли қарори билан рўйхатдан ўтиб, Наманган вилоят ер ресурслари қошида фаолият олиб борган, 1998 йилдан кейин фаолияти тўхтатилиши лозим бўлган ва ҳозирда ноқонуний ҳисобланган Наманган шаҳар Н.Намонгоний кўчаси, 18-уйда жойлашган хўжалик ҳисобидаги ер тузиш партияси номидан иш юритган.

Ваҳоланки, "Ўзбекистон Республикаси ер ресурслари давлат қўмитасининг ташкил этиш тўғрисида"ги 1998 йил 24 июлдаги 59-сонли Президент Фармони, Вазирлар Маҳкамасининг 1998 йил 27 июлдаги "Ўзбекистон Республикаси ер ресурслари давлат қўмитаси тўғрисида"ги 314-сонли қарори ҳамда «Ер ресурслари давлат қўмитаси тўғрисида»ги Низомга мувофиқ ер ресурслари ҳудудий бошқармалари ва туман хизматларини маблағ билан таъминлаш маҳаллий бюджетлар маблағлари ва уларнинг хўжалик фаолиятидан олинадиган даромадлар ҳисобига амалга оширилиши белгилаб қўйилган. Бироқ Наманган вилоят ер ресурслари бошқармаси ҳанузгача давлат идоралари, ижро ҳокимияти ва мансабдор шахслар фаолиятига аралашишига йўл қўйилмайдиган ҳолда фаолият юритадиган хўжалик ҳисобидаги бўлинмани ер ресурслари фаолиятига жорий этмаган. Бу эса баён этилган қонунбузарликларни келтириб чиқарган.

Шу боис жорий йилнинг 15 август куни вилоят адлия бошқармаси Наманган шаҳар ҳокимининг 1993 йил 1 февралдаги 2—46-сонли қарори ҳамда 1993 йил 11 январда вилоят ҳокимлиги қошидаги ер тузиш ва ердан фойдаланиш давлат инспекцияси бошлиғи Қ.Маҳмудов томонидан тасдиқланган Наманган вилояти хўжалик ҳисобидаги ер тузиш партиясининг Низомини бекор қилишни ва партиянинг ҳисоб рақамини ёпишни, ер кадастри ва ер участкасига гувоҳнома олиш учун фуқаролардан маблағ олиб келган, шунингдек, "Наврўз" кичик корхонасининг бошлиғи Қ.Маматовга ерга эгалик қилиш гувоҳномасини бериш масаласини қонуний ҳал этишни сўраб, 01-08-1159-сонли тақдимнома киритган эди. Афсуски, ушбу тақдимномага вилоят ер ресурслари бошқармаси ҳанузгача жавоб бергани йўқ. Шу ўринда ҳақли бир савол туғилади: хўш, тақдимномани бажаришга нима тўсқинлик қилаяпди? Ахир, бундай сусткашлик қонунбузилишларнинг яна давом этишига сабаб бўлмайдими? Бу ҳолни мутасаддилар қандай изоҳлашар экан?

Ҳакимжон ХАЛИЛОВ,
ҳуқуқшунос
Маъмур МУСУЛМОНОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Taajjub

Qonun ko`magi

ЕЧИМ ТОПГАН ЧИГАЛЛИК

Аввало шуни айтиш керакки, шартнома тузаётганда ҳеч ким маҳсулот топшириб, сўнг ортидан овора бўламан, деган фикрни хаёлига келтирмайди. "Тигирик" фермер хўжалиги раҳбари Йўлдош Бозорбоев ҳам "Зарбдор Элеватори" акциядорлик жамияти билан 2001 йилнинг 17 октябрида "Давлат эҳтиёжи учун дон харид қилиш бўйича" контрактация шартномасини тузаётган пайт ҳамкорларига қаттиқ ишонган эди. Шартномага кўра, фермер хўжалиги 2002 йилда 50 гектар ғалла майдонидан ўртача 28 центнердан ҳосил олиб, 140 тонна ғалла етиштириши керак эди. Бу ҳосилнинг 91 тннасини давлат эҳтиёжи учун "Зарбдор Элеватори"га топшириши, унинг 45,5 тоннаси харид баҳосида, 45,5 тоннаси эса келишилган нархда акциядорлик жамиятига етказиб берилиши шартномада қайд этилган эди.

Бироқ тарафлар ўртасида тузилган юқоридаги шартнома бекор қилинмасдан туриб, иккинчи шартнома 2002 йилнинг 4 январида имзоланади. Аслини айтганда, биринчи шартномадан иккинчисининг унчалик фарқ қиладиган жойи йўқ. Гектар ўша-ўша, ҳосилдорлик 30 центнердан ялпи олинадиган ҳосил 150 тонна. Давлат эҳтиёжи учун тайёрловчи, яъни акциядорлик жамиятига 97,5 тонна, 48,7 тонна харид баҳосида, 48,8 тонна эркин келишилган нархда дон етказиб берилиши керак. Шартномада фермер хўжалиги акциядорлик жамиятига оддий дон етказиб берилиши кўрсатилган. Шу ўринда битта ҳолат эътибордан четда қолган. У кейинчалик дилхиралик ва сарсончиликларга сабаб бўлди.

Гап шундаки, фермер хўжалигига экиш учун оддий дон уруғи эмас, уруғлик дони берилган. Жиззах вилоят Давлат уруғчилик назорат инспекциясининг Зарбдор туман бўлими томонидан фермерга 50 гектар ғалла майдонининг 20 гектарини уруғликка ажратиб, парваришлаш лозимлиги тайинланган. Уруғликка ажратилган ғалла майдони инспекция мутахассислари томонидан назорат қилиб борилган.

Саратон ойи бошланиши арафасида туман давлат уруғчилик назорат инспекцияси бош ҳосилоти Қ. Товбаев фермернинг даласига келиб апробация текшируви ўтказади. Сўнг у далолатнома тузиб, Й.Бозорбоевнинг қўлига ғалла майдони учун 22-сонли сертификат беради. Сертификатда 20 гектар майдонга экилган "Уманка" навли, иккинчи авлод, бошоқли дон уруғлиги биринчи тоифага мансуб бўлиб, нав ва дала тозалигига кўра яроқли уруғлик деб топилган.

Ҳаммага яхши аёнки, оддий дон етиштиришдан кўра уруғлик ғалла тайёрлаш кўп меҳнат, масъулият, жавобгарлик талаб қилади. Сифат сертификатига эга уруғлик дон эса кейинги йили деҳқонлар учун жуда зарур. Шундай қилиб фермер "Зарбдор Элеватори"га ўтган йилнинг 4,5 ва 6 июл кунлари тегишли юк хатлари билан 79 тонна 590 килограмм уруғлик дони топширади. Қабул ҳужжатларига жамиятдагилар донни уруғлик деб ёзишади. Аммо у оддий буғдой сифатида қабул қилинади. Бироқ фермерга бу ҳақда ҳеч нима айтилмайди. У бундан бехабар қолади.

II. ҚИММАТГА ТУШГАН "А" ҲАРФИ

Битта ҳарф ҳам кўп нарсани ўзгартириши мумкин экан. Айниқса, ғалла олди-сотдисида.

— Мендан донни ҳеч бир эътирозсиз қабул қилишганди, — дейди Й.Бозорбоев. — Корхонадагилар ҳосилни қабул қилгач, уруғлик дон эканлиги ҳақида кейинроқ патта ёзиб беришларини айтишди. Кутиб юрдим. Орадан бир неча ой ўтгач, қўлимга "ПК-10а" шаклидаги қабул паттаси ўрнига "ПК-10" шаклидагисини беришди.

Маълум бўлишича, "ПК-10" шаклидаги қабул паттаси оддий дон топширилганда берилар экан. Уруғлик дон учун эса "ПК-10а" қабул паттаси берилиши лозим эди. Шубҳасиз, битта "а"нинг қийматининг ҳам, қимматининг ҳам баландлиги шунда. Яширишга ҳожат йўқ, уруғлик дон учун фермер яхши даромад олади.

Хўш, бу ерда ким айбдор?

Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, "Зарбдор Элеватори" акциядорлик жамиятидагилар Адлия вазирлиги томонидан 2000 йил 20 июнда рўйхатга олинган **"Мулкчилик шаклидан қатъи назар дон маҳсулотлари соҳасидаги корхоналарда уруғлик дон қабул қилиш, жойлаш, тайёрлаш ва сақлаш тўғрисида"**ги Йўриқноманинг 3.10-банди талабларига зид йўл тутишган. Улар томонидан уруғлик дон қабул қилиш ҳақидаги "49-ш"сонли журнал юритилмаган. Бундан ташқари, "Тигирик" фермер хўжалиги томонидан топширилган 79 тонна 590 килограмм уруғлик дон акциядорлик жамияти лаборатория анализида қайд этилмаган.

III. НОИЛОЖЛИК МУРОСАСИ

Фермер биринчи куни акциядорлик жамиятига 35 минг 250 килограмм, иккинчи куни 33 минг 80 килограмм, учинчи куни эса 11 минг 250 килограмм уруғлик дон топширган. Агар ҳар учала рақамни қўшсангиз, 79 минг 590 килограмм бўлади. Бу уруғлик доннинг пули 4 миллион 529 минг 745 сўмни ташкил этиши керак эди.

Биз бу рақамни бежизга келтирмадик. Чунки Йўлдош Бозорбоев ҳамкорлардан ғалла пулини сўраб боравергач, у ердаги раҳбарлар фермерни тинчлантириш ҳаракатига тушишади. Бунинг учун фермер хўжалиги топширган ҳосилнинг 20 тоннасини уруғлик дон экани ҳақида қабул қилиш санаси кўрсатилмаган 06000028-сонли ЖИ-серияли "ПК-10а" шаклдаги қабул паттасини Й.Бозорбоевнинг қўлига беришади. Бу фермер хўжалиги топширган ҳосилнинг тўртдан бир қисми уруғлиг-у қолгани оддий дон дегани эди. Й.Бозорбоев бу билан тинчланмайди, ҳақини тўлиқ талаб қилади.

Акциядорлик жамиятидагилар ўзларининг ноқонуний хатти-ҳаракатларини яшириш мақсадида қалбакичилик йўлига ўтишади. 2002 йил 15 июн санаси билан 2135-сонли «Давлат эҳтиёжи учун бошоқли дон уруғини харид қилиш бўйича" контрактация шартномасини қалбакилаштириб тузишади. Шартномага фермер хўжалик муҳри ва раҳбар имзосини сохталаштириб, ҳужжатни давлат инспекциясидан рўйхатдан ўтказишга муваффақ бўлишади.

IV. БАҲО

Й.Бозорбоев ҳамкорларининг нотантилигидан қаттиқ ранжийди. Охири иш судлашишгача етиб боради. Тадбиркор бир томондан вилоят адлия бошқармасига мурожаат қилган бўлса, иккинчи томондан "Зарбдор Элеватори" акциядорлик жамиятини хўжалик судига берди. Вилоят адлия бошқармаси ҳам "Тигирик" фермер хўжалиги манфаатини кўзлаб хўжалик судига даъво ариза киритди. Суд ажрими билан ҳар икки хўжалик иши битта иш юритувчига бирлаштирилди.

Вилоят хўжалик суди "Зарбдор Элеватори" акциядорлик жамиятидан Зарбдор туманидаги "Тигирик" фермер хўжалиги фойдасига 4 миллион 529 минг 745 сўм асосий қарзни ундириш, қалбакичилик, сохталаштиришга йўл қўйгани учун корхона мансабдор шахсларига нисбатан Жиноят Кодексининг 205-моддаси 2-қисми "А" банди, 209-моддаси 1-қисми билан жиноят ишини қўзғатиш ҳақида хусусий ажрим чиқарди. Суд даъво аризасининг устама ундириш қисмини иккала томон ўртасида уруғлик дон учун шартнома тузилмагани боис рад этди. "Зарбдор Элеватори" ушбу ҳал қилув қароридан норози бўлиб, судга апелляция тартибида шикоят хати келтирган. Вилоят хўжалик суди апелляция судлов ҳайъати биринчи босқич судининг ишини кўриб чиқиб, ҳал қилув қарори ва ушбу иш юзасидан чиқарилган хусусий ажримни ўзгаришсиз қолдириш тўғрисида қарор қабул қилди.

Сиртдан қараганда, иш бу даражада чигаллашиб кетмаслиги, суд томонидан баҳо берилиши даражасига етмаслиги мумкин эди. Бунинг учун шартномада дон уруғлик экани кўрсатилиб, "Зарбдор Элеватори" қонун талабларига қатъий амал қилганда асаббузарлиг-у ташвишларга ўрин қолмасди. Афсус, "Зарбдор Элеватори" бунинг устига қалбакичиликка йўл қўйишди. Натижада эл олдида юзлари шувут бўлиб қолди.

Аширкул ЭШБЕКОВ,
ҳуқуқшунос
Абдуҳамид ХУДОЙБЕРДИЕВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Qilmish-qidirmish

ЎТМАГАН ҲИЙЛА

Ўтган йилнинг айни ёз кунларида Муҳаммаджон Маҳсумовга омад кулиб боқди. Сариосиё туманидаги "Ҳисор" улгуржи-чакана матлубот ҳиссадорлик бирлашмасдида оддий таъминотчи вазифасини бажариб юрган Муҳаммаджон тумандаги "Омад" ҳиссадорлик жамияти бошқарув раиси лавозимига тайинланди.

"Омад дегани ҳар куни келавермайди. Бундан фойдаланиб қолиш керак", деган қарорга келган Муҳаммаджон биринчи кунданоқ қинғир йўлларни ахтарди. У омбор мудири Наби Рашидов билан тил бириктириб, ўтган йилнинг 22 август кунидаги 130-сонли ишонч хати орқали 207000 сўмлик 3 минг 450 килограмм 1-навли гуручни сохта ҳужжатлар орқали расмийлаштириб, "Ҳисор" улгуржи чакана матлубот ҳиссадорлик жамиятидан "Омад" ҳиссадорлик жамиятига олинди, деб кирим қилишди. Шу тариқа икки ҳамтовоқ йўқ гуручни қоғозда бор қилиб, ўз шериги билан 2070000 сўмни ўзлаштириб юборди. Орадан уч ой ўтди. Қарасаки, ишлар "беш", ҳеч ким ҳеч нарсани сезмаган.

Бундан руҳланган ҳамтовоқлар 20 ноябр куни 363-сонли ишонч хати орқали 77.424 сўмлик 100 килограмм шакар ва 17.424 сўмлик 88 килограмм макарон маҳсулотини жамиятга қарашли Шаҳодат Соҳибова мудирлик қилаётган дўконга қалбаки ҳужжатлар билан кирим қилишди. Ана шу сохтакорликдан тушган 77.424 сўм пулнинг 10 минг сўми савдо ташкилотига кирим қилиниб, қолган 67 минг 424 сўми раис ҳамда омбор мудири ўртасида "арра" қилиб юборилди.

Ишнинг бу тарзда силлиқ кўчаётганидан янада дадил тортган шериклар 15 декабр куни тумандаги Бобур номидаги ширкат хўжалиги билан "Омад" савдо корхонаси ўртасида ўзаро шартнома тузишди. 16 декабр куни эса 14-сонли расмий ҳужжат билан шу ширкат хўжалиги ҳудудида яшовчи Фахриддин Турсуновдан 1 миллион 200 минг сўмлик 10 тонна пиёз маҳсулоти харид қилинди, дея расмийлаштирилди. Қалбаки ҳужжатлар асосида 960 минг сўм пулни сотилди, деб ўзлаштириб юборишди.

Орадан икки кун ўтгач, раис ва омбор мудири 400 минг сўмлик 20 тонна 192 килограмм цемент маҳсулотини савдо корхонасига қалбаки ҳужжатлар билан кирим қилишди. Сўнг сохта имзолар орқали сотувга чиқарилиб, ундан тушган пул ўртада бўлиб олинди. Шундан сўнг Муҳаммаджон Махсумов қаллобликларини яшириш учун бир пайтлари ўзига тегишли бўлган "Умид-1" хусусий дўкон муҳрлари босилган ҳужжатларни расмийлаштиришга киришди. Ҳолбуки, хусусий савдо дўкон фаолияти 1997 йилнинг 20 декабр кунида тўхтатилган эди. Аммо дўкон муҳрларини бирон-бир кори-ҳолимга яраб қолар, деган мақсад билан сақлаб келганди. У ўзи ўйлаб топган Х.Эргашев деган номаълум шахс номига 2002 йил 16 декабр кунидаги 68-сонли ишонч хатини қалбакилаштириб, 385-юк хати билан 242.154 сўмлик макарон, 2070000 сўмлик биринчи навли гуруч, 176.640 сўмлик 120 килограмм чой, 127 минг 600 сўмлик эркаклар пальтоси, 95 минг сўмлик 100 килограмм "Ўзбегим" ёғи — жами 4.660.546 сўмлик турли хил маҳсулотларни савдодан чиқим қилиб, фаолияти бундан 6 йил илгари тўхтатилган хусусий дўкон муҳрлари билан қалбаки ҳужжатларни тасдиқлаб қўйди.

Қинғир ишнинг қийиғи қирқ йилдан сўнг ҳам чиқади, дейишади. Бор-йўғи 9 ой "Омад" ҳиссадорлик бошқаруви раислиги вазифасида ишлаган М.Махсумовнинг барча кирдикорлари фош этилди. Ҳар иккала ҳамтовоқлар яқинда жиноят ишлари бўйича Сариосиё туман суди томонидан тегишли жазога тортилди.

Нафснинг ёмони балонинг кони дейишади. Нафс бандалари қинғир йўллар билан топган маблағларни яна қайтариб жойига қўйишди. Аммо бу қинғирликлар содир этилмаслиги ҳам мумкин эди. Савдо ташкилотининг мутасаддилари кадр танлашга масъулиятсизлик билан ёндашгани ҳам баён этилган нохуш воқеанинг содир этилишига сабаб бўлди. Энди улар бундан тегишли хулоса чиқаришса, ажаб эмас.

Эрмат МЕЛОНОВ,
ҳуқуқшунос
Собир ЁДИКОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Эгилган шохларда шиғил мевалар...

Islohot va bank

МАНФААТЛИ ҲАМКОРЛИК

Мамлакатимизда бозор иқтисодиёти ҳал этувчи босқичга кирмоқда. Бу эса давлат ва жамоат ташкилотлари, айниқса, молия идоралари ва банклар зиммасига катта масъулият юклайди.

Бу борада "Тадбиркорбанк"нинг Жиззах вилояти бошқармаси ҳам бир қатор ибратли ишларни амалга оширмоқда. Бошқарма бошлиғи Обиджон Маматқулов пул-кредит сиёсати соҳасидаги ишларнинг аҳволи ҳақида қуйидагиларни сўзлаб берди:

— Жорий йилнинг ўтган 9 ойи мобайнида банк хазинасига 149744,0 минг сўм нақд пул топширилди. Аҳолининг бўш пул маблағларини омонатларга жалб қилиш ва банк ресурс базасини кўпайтириш мақсадида бир қанча тадбирлар амалга оширилмоқда. Банкимиз тизимида омонатларга тўланадиган қўшимча пуллар тақсимоти қуйидагича: талаб қилиб олингунча 8 фоиз, бир ой муддатга йиллик фоиз ставкаси 28 фоиз, уч ой муддатга йиллик фоиз ставкаси 30 фоиз, олти ойгача 28 фоиз, бир йилгача 32 фоиз. "Тадбиркор", "Хирмон" сингари омонат турларига йиллик 28 фоиз ва бошқа бир қатор имтиёзлар мавжуд. Ўтган давр мобайнида омонат турлари бўйича жами 2850759,7 минг сўм маблағ омонатга қабул қилиниб, 2151543,0 минг сўм маблағ омонатчиларга қайтариб берилди.

Вазирлар Маҳкамасининг **"Нақд пул муомаласини мустаҳкамлаш ва тижорат банкларининг масъулиятини оширишга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"**ги 2001 йил 22 июндаги қарорининг бажарилиши юзасидан аниқ чора-тадбирлар ишлаб чиқилди ва улар изчиллик билан амалга оширилмоқда Жумладан, мижозларга ҳисоб-рақамини очиш бўйича белгиланган тартиб ва муддатларига тўлиқ риоя қилиш доирасида назорат кучайтирилди. Шунингдек, ҳисоб-рақамлари очиш билан бир вақтда уларнинг инкассация хизмати билан шартнома тузиш, мижозлар ҳисоб-рақамларидан маблағларни ўтказиш ва кўчириш, меҳнатга ҳақ тўлаш ва бошқа эҳтиёжлар учун нақд пулларни ўз вақтида берилиши бўйича назорат ишлари кучайтирилиб, ижобий натижаларга эришилди. Кунлик нақд пулга эга бўлган корхоналар, аниқроғи, нақд пул тушумига эга бўлган корхоналар кунлик тушумларини ўз вақтида ва тўлиғича банк кассаларига топшириш ҳамда касса интизомига риоя этилиги устидан ҳам назорат кучайтирилди.

Яна шуни таъкидлаш жоизки, жорий йилнинг 1 октябр ҳолатига кўра, шаҳар ва туман банк бўлимларида фаолият кўрсатиб келаётган корхона ва хўжаликларда ишловчи ишчи ва ходимлардан муддати ўтган иш ҳақи қарздорлиги мавжуд эмас. Яъни банк бўлимлари томонидан корхоналарга иш ҳақлари ўз вақтида нақд пул кўринишида таъминлаб берилмоқда.

Булардан ташқари, банкда аҳолига қимматбаҳо қоғозлар сотиш, кичик ва ўрта бизнесни ривожлантириш учун тегишли субъектларга хизмат кўрсатиш, кредит маблағлари ажратиш масалаларига ҳам алоҳида эътибор билан ёндашилмоқда. Мисол учун айтсак, жорий йилнинг 1 октябр ҳолатига жами 148846,2 минг сўмлик "Ўзтадбиркорбанк" акциялари корхона, хўжалик ва банк ходимларига сотилди. Шунингдек, 3412 та кичик ва ўрта бизнес субъектларига 514 миллион сўмлик кредит маблағлари ажратилди. Якка тадбиркорлар, кичик ва ўрта бизнес субъектларини қўллаб-қувватлаш ва имтиёзли кредит маблағларини билан таъминлаш борасида ҳам талайгина ишлар қилинди. Йилнинг ўтган тўққиз ойи давомида шаҳар ва туман бўлимларимиз томонидан бюджетдан ташқари жамғармалар ҳисобидан 61 нафар мижозга 104 миллион сўм имтиёзли кредит маблағлари халқ хўжалигининг турли тармоқларини ривожлантириш мақсадида ажратилди, 55 нафар якка тадбиркорлар кичик ва ўрта бизнес субъектларига жами 67 миллион сўм миқдорида микрокредит маблағлари ажратилиб, улар асосан қишлоқ хўжалигини ривожлантириш учун йўналтирилди. Микрокредитлар эвазига тадбиркорлар 83 бош йирик шохли қорамоллар, 126 бош шохли моллар харид қилинган. Натижада банкимиз мижозлари томонидан вилоят аҳолисига 16520 тонна сифатли гўшт маҳсулотлари ва 7300 литр сут маҳсулотлари етказиб берилди.

Автокредит бўйича банкларимизда 5 нафар мижоз билан шартнома тузилиб, уларга 43423,8 минг сўмлик кредит берилди.

Шаҳар ва туман бўлимларимизда кичик ва ўрта бизнес субъектларини қўллаб қувватлаш, уларга имтиёзлар яратиш, янги маълумотлар билан таъминлаш мақсадида Жиззах туманида "Уч тепа", Пахтакор туманида "Гулистон", Мирзачўл туманида "Пахтазор" ва "Янги дала", Зарбдор туманида "Андижон" ва "Тараққиёт", Зомин туманида "Янги ҳаёт", Ғаллаорол туманида "Э.Исмоилов" мини банкларини очиб, мижозлар учун сифатли банк хизматини йўлга қўйишга эришдик. Якка тадбиркорлар, кичик ва ўрта бизнес субъектларининг муаммолари, талаб ва таклифларини ўрганиш мақсадида бошқармамизда ишонч телефонлари ишлаб турибди. Бир сўз билан айтганда, тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш, мижозлар билан доимий манфаатли ҳамкорлик қилиш асосий мақсад-муддаомиздир.

Ўктам ОДИЛОВ,
журналист

Ajab savdolar

1996 йил эди. Хонободлик тадбиркор Муроджон Жўрабоев шаҳар ҳокимининг қарорига асосан "Тоҳир" номидаги кичик корхона ташкил этиб, қурилиш-таъмирлаш ишлари билан шуғуллана бошлади. Унинг юртимизда олиб борилаётган бунёдкорлик ишларига баҳоли қудрат ҳисса қўшиш мақсади бор эди. Шукрки, ниятига етди. 2000 йилда Хонобод шаҳар саноат-қурилиш коллежи биносини қайта таъмирлаш ва электромонтаж ишларини бағоят сифатли қилиб бажарди. Яширишга ҳожат йўқ, кичик корхона бу ишдан яхшигина даромад ҳам олди. Корхона қурувчиларининг қўли гуллиги, ишининг сифатлилиги эл оғзига тушиб, буюртма берувчи харидорлар ҳам кўпайиб қолди.

БИЛСА ҲАЗИЛ, БИЛМАСА ЧИНМИ?

2001 йил 1 апрел куни Хонобод шаҳар марказий шифохонасининг бош врачи Муқимжон Комилов билан "Тоҳир" кичик корхона бошлиғи Муроджон Жўрабоевлар ўртасида 1-тартиб рақамли қурилиш пудрати шартномаси тузилиб, шошилинч тиббий ёрдам маркази қурилиши бошлаб юборилди. Буюртмачи қурилиш материаллари билан таъминлаб турди. Пудратчи марказ биносини тўлиқ қайта таъмирлаш ишларини сифатли қилиб бажарди. Барча таъмирлаш ишлари "Андижон фуқаролойиҳа" институти томонидан тайёрланган лойиҳа асосида олиб борилди.

Йилнинг охирида марказ биноси қурилиши ниҳоясига етаётган пайтда вилоят соғлиқни сақлаш бошқармаси ва шаҳар ҳокимлигидан мутасаддилар келишиб, бинонинг тахта полини бузиб, унинг ўрнига мармар тош ётқизиш лозимлигини айтишди. 2001 йилнинг декабр, 2002 йилнинг январ, феврал ойларида 490 квадрат-метр пол мармардан қилинди. Бунинг устига иккинчи қаватнинг поли мармардан қилинаётганда биринчи қават шифтларига сув оқиб кетиб, хоналарни қайта пардозлашга тўғри келди.

Ҳамма ишлар яхши кетаётган эди. Бироқ йил ўтиб, иш охирласа ҳам ҳақ тўлашдан дарак бўлмади.

— Иш ҳақимиз берилмагани сабабли одамлардан қарз ола бошладим, — дейди Муроджон Жўрабоев. — Дастлаб 2001 йил 1 сентябр куни Гулнора опа Қирғизбоевадан 500 минг сўм қарз олдим. Янги йилда ҳам шифохона раҳбарларидан бирон-бир ёруғ гап чиқмади. Яна Соҳиба опа деган аёлдан 500 минг сўм қарз олиб, усталарга янги йил байрами олдидан тарқатдим. Шу бўйи 2002 йилнинг ноябр ойига қадар ҳам бир сўм пул ололмадим. Буюртмачи — марказий шифохона раҳбари Муқимжон Комиловнинг олдига борсам, шаҳар ҳокими Мақсум Мусаевнинг олдига боринг, дейди. Унинг олдига борсам, у мен ҳеч нарсани билмайман, бошимни оғритма, Комилов билан ҳал қил, дейди. Охири "Ваз-2106" шахсий автомашинамни 1 миллион 800 минг сўмга, дадамнинг иккита қўйини, молини, уйдаги стенка-мебелни 2 миллион 300 минг сўмга сотиб, пул қилиб қарзларни тўладим, усталарга иш ҳақи пулини бердим.

Дарҳақиқат, энди тадбиркор бунёдкорлик ишлари билан эмас, бажарилган иш учун ҳақини ундириш орқасидан елиб югура бошлади. Унга ўзи айтгандай, бор отангга, бор онангга қабилида муносабатда бўлишди. Бош врач Муқимжон Комилов марказ биносининг ўртада тузилган шартнома асосида қабул қилиб олдию, ҳақ тўлашга келганда, ўз мажбуриятини бажармади.

Бунинг устига тадбиркорга шубҳа билан қараб, у амалга оширган ишлар қайта-қайта текширишлар, қайта ўлчовлар, қайта ҳисоб-китобдан ўтказилди. Лойиҳа-сметалари тан олинмай, бажарилган иш ҳажми, иш ҳақи кўрсаткичларини пасайтиришга уринишди. Ана сизга лафз, ана сизга шартномага амал қилиш...

(Давоми учинчи бетда)

Huquqiy ma`rifat

Икки ёки ундан ортиқ шахсларнинг уюшган ҳолда гуруҳ бўлиб содир этган жиноятлари ижтимоий жиҳатдан хавфлилик даражаси юқори ҳисобланади. Ана шундай гуруҳлар таркибига жиноятнинг бажарувчилари, ташкилотчилари, раҳбарлари, ёрдамчилари киради. Қуйида иштирокчиликда содир этилаётган жиноятларнинг бажарувчиси, унга нисбатан белгиланадиган жавобгарлик ҳақида фикр юритилган.

ЖИНОЯТНИНГ БАЖАРУВЧИСИ КИМ?

УНГА НИСБАТАН ҚАНДАЙ ЖАЗО БЕЛГИЛАНАДИ?

Жиноят Кодексининг 28-моддаси 2-қисмида бажарувчига шундай таъриф берилган: "Ўзбекистон Республикаси жиноят қонунчилигига асосан жиноятни бевосита тўлиқ ёки қисман содир этган ёхуд ушбу кодексга мувофиқ жавобгарликка тортилиши мумкин бўлмаган шахслардан ёки бошқа воситалардан фойдаланиб, жиноят содир этган шахс бажарувчи деб топилади". Бундай жиноятга нисбатан қўлланиладиган жазо Жиноят Кодексининг 30-моддасида белгиланган бўлиб, умумий хусусиятга эга. Бу эса амалиётда айрим муаммоларни келтириб чиқаради.

Бажарувчи деганда бевосита жиноятни содир этган ва Жиноят кодексига мувофиқ, жавобгарликка тортилиши мумкин бўлмаган шахслар ёки бошқа воситалардан фойдаланиб жиноят содир этган шахс тушунилади. Шу ўринда айтиб ўтиш жоизки, баъзи ҳолларда жиноятнинг объектив томонини бир қанча жиноятчилар биргаликда бажаради. Шу боис бундай ҳолатда уларнинг барчаси бажарувчи ҳисобланади. Бундан ташқари, айрим ҳолларда жиноятчи жиноятнинг субъекти бўла олмайдиган шахсдан фойдаланади. Бунга жиноий ишлар бўйича Тошкент вилояти судида кўрилган қуйидаги жиноий ишни мисол сифатида келтириш мумкин.

2002 йил март ойида фуқаро Дилмурод Толипов, вояга етмаган Обид Раҳимов ва ақли норасо Шерзод исмли шахс билан биргаликда "Ўткир" кичик корхонасига кириб, беш юз минг сўмлик тайёр кийим-кечакларни ўғирлайди. Мазкур ўғирликда бажарувчи шахсларнинг бири жиноят ёшига етган, иккинчиси ҳали 14 ёшга тўлмаган, учинчиси ақли норасо шахсдир.

Суд ушбу ишни атрофлича ўрганиб чиқиб, Дилмурод Толиповга нисбатан жазо тайинлашда унинг вояга етмаган ва ақли норасо шахсни жиноят содир этишга жалб қилганига эътибор қаратди.

Амалиётда шундай ҳолатлар ҳам учрайдики, бунда бир гуруҳ шахслар томонидан жиноят содир этиш жараёнида бажарувчилардан бири гуруҳ томонидан келишилмаган ва бошқаларнинг умумий қасди билан қамраб олинмаган бошқа жиноятга ҳам қўл уриши мумкин. Бу эса жазо тайинлашда айрим қийинчиликларни келтириб чиқаради. Бундай ҳолат жиноят ҳуқуқида эксцесс бажарувчи дейилади. Ҳуқуқшуносликда улар миқдор ва сифат кўрсаткичли бажарувчиларга бўлиб ўрганилади.

Миқдор кўрсаткичли эксцесс бажарувчи бошқа иштирокчиларнинг жиноий нияти асосида жиноят содир этади, лекин унинг оқибати бошқа иштирокчилар ўйлагандан кўра оғирроқ бўлади. Масалан, ўзгалар мулкини талон-тарож қилиш вақтида далолатчи жабрланувчини ип билан боғлаб, оғзига латта тиқишни айтади, бажарувчи уни боғлаш мобайнида дўппослаб ўлдириб қўйиши мумкин.

Сифат кўрсаткичли эксцессда бажарувчининг ҳаракатлари бошқа иштирокчиларнинг жиноий ниятидан анча фарқ қилади. Масалан, учта шахс шахсий мулкни ўғирлашга келишади ва бажарувчи ўзаро келишув асосида хонадонга киради. Кутилмаганда хонадонга уй эгаси қайтиб келади, шунда бажарувчи ўқотар қуролдан ўқ отиб уй эгасига оғир тан жароҳати етказади ҳамда ўғирлик моллари билан яширинади. Бунда бажарувчининг ҳаракати бошқа иштирокчиларнинг жиноий ниятидан бутунлай бошқачадир. Бу вазиятда жиноят бажарувчиси босқинчилик учун, қолган иштирокчилар эса ўғирлик учун жиноий жавобгарликка тортилади.

Агар бажарувчи жиноятни охиригача етказишдан бош тортса ёки ўзига боғлиқ бўлмаган ҳолда бажара олмаса, иштирокчиларнинг ҳаракатини тасниф қилиш қийинлашади. Бундай ҳолда ташкилотчи, далолатчи, ёрдамчилар ушбу жиноятга суиқасд қилгани учун жавобгарликка тортилади. Чунки бу ҳолатда барча иштирокчилар биргаликда келишиб содир қилмоқчи бўлган жиноят амалга ошмай қолади. Аниқроқ айтганда, бажарувчи иштирокчиларнинг жиноий ниятидан ташқари содир этган жинояти учун жавобгар бўлади ва унинг қилмиши эксцесс бажарувчи томонидан содир этилган жиноят деб топилади.

Кўриниб турибдики, иштирокчиликнинг турлари учун жиноий жавобгарлик белгилашда бир қанча муаммолар келиб чиқади. Бошқача айтганда, эксцесс бажарувчилар содир қилган бошқа жиноятлари учун жазога тортилмай қолиши мумкин. Бунда умумий тарзда иштирокчилар қайси модда билан жавобгарликка тортилган бўлса, бажарувчи ҳам шу модда билан жавобгарликка тортилади. Шу ўринда айтиб ўтиш жоизки, мамлакатимиз қонунчилигида ҳам бу масала муаммо саналади. Жиноят кодексида қўшимча эксцесс бажарувчилар учун алоҳида жавобгарликнинг белгиланмагани ана шундай муаммоларнинг биридир.

Шу боис Жиноят кодексининг 30-моддасига қуйидагича ўзгартириш киритилиши мақсадга мувофиқдир: "Эксцесс бажарувчи бошқа иштирокчиларнинг умумий қасди билан қамраб олинмаган жиноятлари учун Жиноят Кодексининг тегишли моддаси бўйича алоҳида жавобгарликка тортилади".

Ушбу таклиф амалиётга жорий этилса, юқорида баён этилган муаммонинг ечимини топиш осонлашади.

Саломат НИЁЗОВА

Dolzarb mavzu

ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМ:

МУАММО ВА ЕЧИМ

(Давоми. Боши биринчи бетда)

Ўйлаймизки, "Ҳуқуқшунослик" ва "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш" ўқув курслари алоҳида-алоҳида ўтилиши лозим. Шу билан бирга, "Ҳуқуқшунослик" бакалаврнинг I босқичида, "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш" курси II ёки IV босқичда ўтилса, мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Маълумки, ноюридик олий ўқув юртларида "Ҳуқуқшунослик" курсида ҳуқуқнинг асосий соҳалари ҳақида маълумот берилади. Агар бунга 30 соат ажратадиган бўлсак, 15 соат маъруза, 15 соати семинар машғулотлари учун кетса, мустақил иш учун вақт қолмайди. Ваҳоланки, 15 соат ичида тўртта ёки бешта мавзуни ёритиш мумкин, холос. Бизнингча, ажратилган соат ҳажмини ва намунавий дастурларни қайта кўриб чиқиш лозим. Шу билан бирга, олий ўқув юртлари мутахассисликларига кўра бир-биридан фарқ қилади. Шунинг учун давлат ва ҳуқуқ тўғрисидаги умумий назариядан ташқари, муайян мутахассисликларнинг ҳуқуқий асослари бўйича ҳам талабаларга тушунча берилиши керак.

Албатта, ҳуқуқий таълим ва тарбия махсус юридик фанларни ўқитишдангина иборат эмас. Аксинча, ҳуқуқий таълим ва тарбия барча жиҳатларини қамраб олиши лозим. Шунга эътибор бериш керакки, ҳуқуқий фанлар қанчалик аҳамиятга эга бўлмасин, у ноюридик олий ўқув юртлари учун ихтисос фани бўла олмайди. Шу сабабли, мазкур ўқув юртларида ҳуқуқий фанларнинг ёрдамчи ва умумкасбий аҳамиятга эгалигини ёддан чиқармаслик керак.

Ноюридик олий ўқув юртларида ҳуқуқий таълимни амалга ошириш билан боғлиқ муаммолардан яна бири ҳуқуқшунос-педагогларнинг етишмаслигидир. Ҳуқуқшунос-педагогик факультетлари энди очилди, улар асосан умумтаълим ва ўрта махсус таълим мактаблари учун мўлжалланган. Олий ўқув юртида дарс бериш учун магистр малакаси лозим. Афсуски, юридик магистр даражасидаги мутахассислар камдан-кам ҳолларда илмий-педагогик фаолият билан шуғулланишади.

Тўғри, ҳуқуқшунос-педагог мутахассислиги бўйича ҳам магистратура босқичи бор. Аммо унга нисбатан камроқ ўрин ажратилади. Олий ўқув юртлари сони билан солиштирганда бу жуда кам.

Яна бир муаммо шундаки, юридик олий ўқув юртида илмий-педагог ходимлар ҳуқуқнинг маълум бир соҳаси бўйича, яъни ўз ихтисослиги бўйича фаолият юритади. Ноюридик олий ўқув юртларида эса ҳуқуқнинг кўплаб соҳаларини ўз ичига олган ҳуқуқий курслар бўйича дарс берилади. Шунинг учун бу ходимлар ўз малакаларини мунтазам равишда ошириб бориши лозим. Мамлакатимиз таълим тизимида ҳуқуқий таълимни такомиллаштириш учун ноюридик олий ўқув юртларида ҳуқуқий фанларни ўқитишда ажратилган соат ҳажмларини қайта кўриб чиқиб, "Ҳуқуқшунослик" ва "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш" ўқув курсларининг алоҳида-алоҳида ўтилишини йўлга қўйиш, "Инсон ҳуқуқлари" махсус курсини ҳозирги кунда саноқли олий ўқув юртларида (ўқитилади) қайта тиклаб, уни "Ўзбекистон Республикаси Конституциясини ўрганиш" ўқув курси билан бирлаштириш, республика миқёсида ягона режа асосида олий ўқув юртлари учун ҳуқуқшунос-педагог мутахассисларни тайёрлаш ва ўқув юртларини ушбу кадрлар билан таъминлаш, ноюридик олий ўқув юртларида ҳуқуқшуносликдан дарс берувчи ўқитувчиларнинг малакасини ошириш бўлимларини ташкил этиш зарур.

Бундан ташқари, ҳозирги кунда кўплаб ноюридик олий ўқув юртларида ҳуқуқшунослар етишмаганлиги сабабли ҳуқуқий фанлардан жамиятшунос мутахассислар дарс бермоқда. Шуларни эътиборга олган ҳолда уларнинг малакасини ошириш учун бир йиллик сиртқи ўқиш факультетларини ташкил этиб, уларга "ҳуқуқшунос-педагог" мутахассислиги бўйича билим беришни ташкил этиш лозим.

Хулоса ўрнида таъкидлаш жоизки, ҳуқуқий таълим соҳасидаги муаммоларни ҳал этиш демократик жамият қуриш йўлидаги салмоқли қадамлардан биридир.

Раъно ТУРДИБОЕВА,
юридик фанлари номзоди

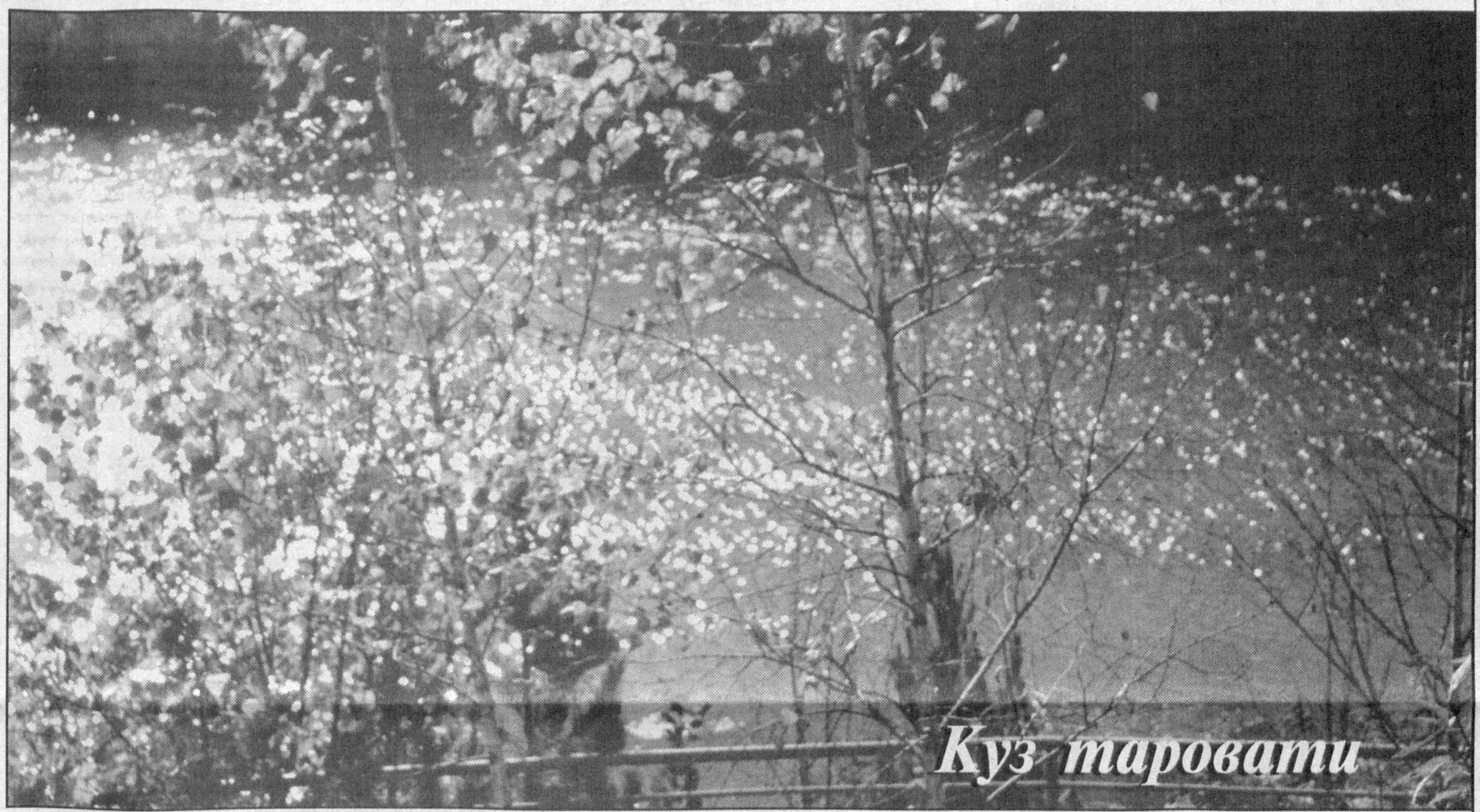

Куз таровати

Mitti maslahat

Рукн учун масъул: ҳуқуқшунос Т. ҚОРЁҒДИЕВ

ТАЪТИЛ ПУЛИНИ ТЎЛАШ ТАРТИБИ

Айрим ташкилот, корхона, муассасаларда ходимларга таътил пулини бериш тартибига амал қилмаслик ҳоллари учраб туради. Бу эса мавжуд қонун ҳужжатларини бузиш билан баробардир. Чунки Ўзбекистон Касаба уюшмалари Федерацияси Кенгашининг Дж-08/243-сонли, «Ўзбекистон товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси»нинг 372-сонли, Меҳнат вазирлигининг 834-сонли буйруқлари билан 1999 йилнинг 7 майида келишилган ва тасдиқланган, Адлия вазирлиги томонидан 1999 йилнинг 14 июндаги 746-сон билан рўйхатга олинган "Идоравий мансублиги, мулкчилик ва хўжалик юритиш шаклларидан қатъи назар корхона, муассаса, ташкилот ички меҳнат тартибининг Намунавий қоидалари"нинг 4-бўлим, 4.19-бандига биноан ходимга таътилни бериш вақти тўғрисида унинг бошланишидан кўпи билан 15 кун олдин хабар берилиши, 4.20-бандига мувофиқ таътил учун ҳақ таътил бошланадиган кундан олдинги кунда тўланиши лозим.

Айрим ташкилот, муассаса, корхонанинг моддий аҳволдан келиб чиқиб, ходимга таътил бериш вақтида моддий ёрдам бериш амалиёти ҳам йўлга қўйилган. Шуни алоҳида таъкидлаш жоизки, моддий ёрдам ҳар бир фуқаронинг моддий аҳволи даражасига қараб берилади. Шундай экан, ходимга моддий ёрдам кўрсатишга қарор қилган ташкилот ушбу туркумдаги маблағларни ҳам ходим муҳтож пайтида бериши мақсадга мувофиқдир.

ҚАБОҲАТ ЙЎЛИ

Jinoyat va jazo

Гиёҳвандлик... Бу иллат таъсирида келиб чиқадиган мудҳиш оқибатлар ҳақида жуда кўп гапириш мумкин. Ҳолбуки, бу иллат нафақат инсоннинг ўзи, балки унинг зот-зурриёди, келажак авлоди ҳаётини заҳарлаши, буткул издан чиқариб ташлаши ҳеч кимга сир эмас. Энг ёмони, бу оғуни тарқатадиган ҳам, одамлар ҳаётини заҳарлайдиган ҳам, уни истеъмол қиладиган ҳам инсоннинг ўзидир.

Бундан ҳам даҳшатлиси, бундай нопок ишга, яъни гиёҳванд моддалар олди-сотди савдосига баъзи бир аёлларнинг ҳам аралашиб қолаётганидир.

Зангиоталик Соҳиба исмли аёл ҳам нафс қутқусига учиб, ана шундай нопок йўлга кирди. (Мақолада баъзи сабабларга кўра исмлар ўзгартириб берилган.) У гиёҳванд моддалар савдоси билан шуғулланиб, кўпларнинг ҳаётини заҳарлаб ташлади. Энг ёмони, у ўзининг кечмиш ҳаётидан, нотўғри ташлаган қадамидан ўз вақтида тўғри хулоса чиқариб олмади. Нега деганда, у илгари ҳам ана шундай нопок ишга қўл ургани учун икки марта узоқ муддатга қамоқ жазосига тортилган эди. Бироқ озодликка чиққач, қилмишларидан тўғри хулоса чиқариш ўрнига яна "эски касали" хуруж қила бошлади. Ачинарли томони шундаки, Соҳиба энди нафақат гиёҳванд моддалар савдоси билан шуғулланар, балки унинг ўзи ҳам бангига айланиб улгурган эди.

Ана шундай касаллик хуруж қилганда, унинг кўзига ҳеч нарса кўринмас, ўзини тўрт томонга уриб қоларди. Шундай талвасага тушган кунларнинг бирида у уйдан чиқиб кетди ва тентирай-тентирай охийри Янгийўл шаҳридан "дардига даво" топди...

Қисқаси, у шу қабилда ўзининг нопок қилмишини давом эттира бошлади.

Инсоф, диёнатни унутиб, туban йўлга кирган кимсадан ҳар қандай разилликни кутиш мумкин. Соҳиба ҳам кунларнинг бирида шундай разил ишга қўл урди...

Гап шундаки, у "товарини" кимга ўтказишга боши қотиб турган бир пайтда акаси Алишернинг ошқозони оғриб қолди. У синглиси Соҳибага ўзини қийнаётган дарддан шикоят қилди. Соҳиба ўзини минг бир қиёфага солиб, акасига ачинган бўлди. Бироқ бошида ғужғон тортиб ўйнаётган қабиҳ ўйларни амалга оширишдан ўзини тиёлмайди. Пайтдан фойдаланган нобакор сингил ўз жигарини алдаб, ошқозон оғриғини қолдирадиган дори, дея қайнатилган сувга оғуни аралаштириб, акасига ичирди... Даставвал Алишер синглиси берган нарса дори эмас, балки бу оғу эканини англаб етмади. Фақат у кейинчалик қандай қилиб, гиёҳвандга бангига айланганини ўзи ҳам сезмай қолди.

Яна шундай кунларнинг бирида гўзаллик шайдоси бўлган янгаси Асила семизликдан қандай қутулиш лозимлиги ҳақида маслаҳат сўраб қолди.

Афсуски, бундай маслаҳат кейинчалик Асилага жуда қимматга тушди. Чунки қайнсинглиси Соҳиба сира иккиланмасдан уни "оқилона" йўлдан бошлади. У "оздирадиган" дори сифатида янгасининг ҳам томирига "оқ ажал"ни юборди...

Унинг ана шундай разил қилмиш бегонанинг эмас, балки ўзининг жигаргўшалари оиласини бутунлай барбод қилди.

(Давоми тўртинчи бетда)

Turmush chorrahasi

УМИДЛИ ДУНЁ

I. ХУШХАБАР

Эри дарвозахонада кўриниши билан Солиҳа опа чаяётган кирини ташлаб, унга пешвоз чиқди. "Тоби қочиб қолдимикин, ахир, ишдан бунақа вақтли келмасди-ку?" деган ўйни хавотир билан хаёлидан ўтказди.

— Қизинг уйдами? — деди эри атрофга олазарак қараркан.

— Тинчликми?! — деди довдираб қолаёзган хотини, — уйда бўлмай, қаерда бўларди?!. Тикиш қилаётганди, чақирайми?

— Ундай бўлса, айтгин, бирпас дам олсин, ана телевизор томоша қилсин, — деди энди ўзини хотиржам тутишга уринаётган Султон ака.

— Тушунтириброқ гапиринг, — деди энди ростакамига хавотирга тушган хотини, — нега элдан-элакка телевизор кўриши керак? Яхши концерт бор эканми?

— Сенинг концертдан бошқа дардинг борми, ўзи хотин?! — деди Султон ака овозини бир парда кўтариб, — "Ахборот"ни кўрсин деяпман?

Солиҳа турган жойида бир муддат тик қотиб қолди. Кейин келиб эрининг кўзига тикилдида, пешонасини ушлаб кўрди. Назарида, ҳаммаси жойида эди.

— "Ахборот"ни кўрадимийўқми, сизга нима? Иккинчидан, сиз уйда бўлсангиз, қачон телевизорни олдида ўтирганини кўргансиз?! — деди.

Хотинига бир гап уқтириш қийин эканлигини тушунган Султон ака дангалига кўчиб қўя қолди:

— "Амнистия" чиқди, тушундингми?! Шуни ҳозир телевизорда беради. Қизинг кўрсин деяпман...

— "Амнистия" деганингиз нима? — деди энди хотини ҳам астойдил қизиқиб.

— Э, омон бўл, онаси, — деди Султон ака жиддий тортиб, — Президентимиз қамоқдагиларнинг бир қисмини авф этиш ҳақида Фармон чиқарди. Шунинг номини "Амнистия" дейишади. Лутфи ўртоғингни ўғли ҳам озодликка чиқса керак... Адашмасам исми... исми, ҳа, Шуҳрат эди.

Нимадир ёдига тушгандай бирдан Солиҳа опага жон кирди. У қизи ўтирган уйга гўё юриб эмас, учиб кирди. Лекин орадан бир сония ҳам ўтмай ичкаридан ўқдай отилиб чиқиб, эрининг қошида таққа тўхтади. Бошидаги рўмолни бир учи билан фақат ўзбек аёлларигагина хос бўлган уят-андишага бориб, юзини пана қилди-да, ўта маъсума, эшитилар-эшитилмас деди:

— Вой ўлмасам, ҳали онаболанинг сиридан сизнинг ҳам хабарингиз бор эдими?

— Мен боғдан келсам, бу тоғдан келади-я, — деди Султон ака бу қалтис вазиятдан чиқиб кетиш йўлини изларкан. Кейин дарвозахонага етганда бамайлихотир эснаб, қўшиб қўйди, — нималар тўғрисида гапиряпсан, сира тушунолмадим. Мен ишга боришим керак. Ҳа, айтганча, кечга яхшилаб ош қилинглар.

Кўчага чиққан Султон ака шу тобда болаликдан қадрдони бўлган Холмурод аканинг уйига йўл олмоқчи эди. Лекин ўтган йилги можаро ёдига тушиб шаштидан қайтди...

(Давоми тўртинчи бетда)

Jahon tajribasi

Ҳаёт давомида ҳар бир инсон бирор мамлакат ҳудудида истиқомат қилиб, жамият фаолиятида иштирок этади. Бу эса ўз навбатида фуқаролик тушунчасини келтириб чиқаради. Илмий адабиётларда фуқароликка аниқ таъриф берилган. Уларга қўшимча сифатида шуни айтиш мумкинки, фуқаро ҳар бир жамиятнинг тенг ҳуқуқли аъзоси саналади. Шунингдек, фуқаро жамиятнинг бошқарув тизимида иштирок этувчи шахс сифатида бир қатор аниқ ҳуқуқ ва мажбуриятларга эгадир. Одатда, фуқаролардан амалдаги қатъий қонун-қоидаларига риоя этиш, ҳукуматдан эса фуқароларнинг асосий ҳуқуқларини ҳимоя этиш талаб этилади.

АҚШ фуқаролик тизими асосларига йиллар давомида кўпгина ўзгартириш ва қўшимчалар киритилган. Бугунги кунда фуқароликнинг миллий ва ҳуқуқий асослари АҚШ Конституциясида ўз ифодасини топган.

АҚШ: ФУҚАРОЛИК ТИЗИМИ

АҚШда фуқароликнинг аҳамияти ва хусусиятлари ҳақида сўз юритганда, аввало, 1857 йилда мамлакат Олий судида рўй берган машҳур Дред Скот воқеасини эслаб ўтиш жоиз. Ўшанда АҚШ Олий суди Дред Скотни қора танли бўлгани учун АҚШ фуқароси деб ҳисоблашдан бош тортган. Бу воқеа ўз даврида катта шов-шув қозонган. Энг ёмони, у мамлакатда фуқаролар урушининг келиб чиқишига сабаб бўлган. Шундан сўнг орадан 3 йил ўтгач, мамлакат Конституциясига 14-ўзгартириш киритилади. Ушбу ўзгартиришга биноан ирқидан қатъи назар, АҚШда туғилган ҳар бир киши мамлакатнинг тенг ҳуқуқли фуқароси ҳисобланадиган бўлди.

Шу боис АҚШда туғилган барча фуқаролар ва ҳукумат юрисдикциясига тегишли субъектлар давлат фуқаролигини олади. Конституцияда "тупроқ қонуни" асослари ўз аксини топган бўлиб, унга мувофиқ Америка ҳудудида туғилган деярли барча фуқаролар ҳам тўғридан-тўғри фуқароликка қабул қилинавермайди. Аниқроқ айтганда, давлат ҳудудида туғилган, лекин ҳукумат юрисдикциясига тегишли бўлмаган шахслар 14-ўзгартиришга мувофиқ фуқароликни қўлга кирита олмайди. Бунга АҚШга элчиликка юборилган шахсларнинг болаларини кўрсатиш мумкин.

АҚШ фуқаролигига қабул қилинишнинг иккинчи усули боланинг ота-онаси АҚШ ҳудудида туғилган бўлиши керак. Бу усул "қон қонуни" деб номланади. Ушбу қонунга биноан агар бирон-бир шахс бошқа мамлакатда туғилса-да, унинг ота-онасининг киндик қони Америка тупроғига томган бўлса, у ўз-ўзидан АҚШ фуқаролигига қабул қилинади. Бундан ташқари, ота ёки онанинг бири АҚШ ҳудудида камида ўн йил яшаган бўлиши ва бу муддатнинг 5 йили 14 ёшдан кейинга тўғри келиши шарт.

Барча иммигрантлар давлат фуқаролигига натурализация жараёни орқали қабул қилинади. Бироқ улар мамлакатнинг энг юқори лавозимлари — Президент ёки вице-президент бўлиб сайланиши ва фаолият кўрсатиш ҳуқуқига эга эмас.

Натурализация жараёнининг асосий босқичлари АҚШ Адлия вазирлиги таркибига кирувчи "Иммиграция" ва "Натурализация хизмати" томонидан амалга оширилади. Бундан ташқари, АҚШ фуқаролигига қабул қилинаётган шахслар олдига бир қатор талаблар қўйилади. Биринчидан, фуқаролар АҚШ ҳудудига қонуний равишда кирган бўлиши шарт. Шунингдек, юксак ахлоқ-одобга эга, АҚШ қонунларига қатъий риоя этишни маълум қилиши, инглиз тилида равон ўқиш, ёзиш ва гапириш қобилиятига эга бўлиши керак. Агар фуқаро 50 ёш атрофида бўлиб, давлат ҳудудида 20 йил яшаган бўлса, инглиз тилини билиши талаб этилмайди. Шунингдек, улар АҚШ тарихи, қонунлари ва ҳукуматнинг тузилиш ҳамда бошқарув шаклларини билиши лозим.

Натурализация жараёнида ҳар бир киши фуқароликка қабул қилишни сўраб ариза ёзади. Бу ариза 18 ёшга кирган мамлакатнинг бирон-бир фуқароси томонидан ўқиб чиқилиши ёки АҚШ ҳудудида кейинги 5 йил мобайнида яшаган киши томонидан кўздан кечирилиши лозим. Агар бирон-бир киши АҚШ фуқаросига уйланган ёки турмушга чиққан бўлса, бундай вазиятда у фуқароликка қабул қилинишидан илгари АҚШ ҳудудида 3 йил яшаши шарт.

Иммиграция ва натурализация хизмати фуқароликка қабул қилиниши мўлжалланаётган шахс устидан дастлабки суриштирув ишларини олиб боради. Бу суриштирув ишларига фуқаронинг ахлоқ-одоби қай даражада эканини билиш мақсадида ўтказиладиган савол-жавоб ҳам киради. Шунингдек, мазкур шахснинг икки нафар энг яқин дўсти ҳам гувоҳ сифатида савол-жавобга жалб этилади.

Бу жараённинг охирги босқичи якуний суриштирув деб юритилади. У мамлакат федерал судлари томонидан амалга оширилади. Бунда судья фуқаролик қасамёдини олиб боради. Фуқароликка қабул қилинаётган шахс АҚШ Конституцияси ва қонунларига итоат этиши, қўллаб-қувватлаши тўғрисида онт ичиши ва шу миллатга ишонч билдириши шарт. Шундан сўнггина судья шахснинг қонуний фуқаро эканини тасдиқлайдиган натурализация сертификатини нашр эттиради.

Фуқароликка қабул қилинган шахс мамлакат Президентидан махсус мактуб олади. Шунингдек, унга АҚШ тарихи ҳақидаги муҳим ҳужжатлар жамланган қўлланма, "Фуқаронинг мажбуриятлари", "Яхши фуқаронинг беш хислати" каби китобчалар ҳам тақдим этилади.

Кези келганда шуни айтиш керакки, АҚШда натурализация жараёнидан ташқари фуқароликка жамоавий тартибда қабул қилиш тартиби ҳам мавжуд. Бу ялпи натурализация деб аталади. Яъни муайян бир ҳудудда яшовчи гуруҳлар АҚШ Конгресси акти орқали мамлакат фуқаролигига қабул қилиниши мумкин.

Баъзи ҳолларда натурализация жараёни айрим шахсларга нисбатан юқорида қайд этилган тартибларга риоя этмаган ҳолда амалга оширилиши ҳам мумкин. Масалан, 1981 йил июлида Габриел Исахар Исахаров борйўғи уч-тўртта инглизча сўз ва учта АҚШ Президенти номини билса-да, АҚШ фуқаролигига қабул қилинган. Исахаров бу пайтда 99 ёшда бўлиб умрининг асосий қисмини Россияда ўтказади ва доимо АҚШда яшашни орзу қилган эди. Федерал суд судьяси Генри Брамвелл Исахаровни ёшининг улуғлигини ҳисобга олиб, уни барча синовлардан озод этади. Исахаровдан нега АҚШ фуқароси бўлишни хоҳладингиз, деб сўрашганда у "мен эркин туғилганман ва шунингдек, шу буюк юртнинг фуқароси бўлиб эркин ўлишни истайман", деб жавоб берган. Умуман олганда эса АҚШда фақат Федерал Ҳукумат фуқароликка қабул қилиш ва уни бекор қилиш ҳуқуқига эга.

Хулоса ўрнида айтсак, АҚШда фуқаролик тизими ўзига хос жиҳатлари ва бой тажрибаси билан бошқа мамлакатларнинг тизимидан ажралиб туради. Бу эса америкаликларнинг эркин фуқаролик жамияти барпо этгани билан изоҳланади.

Отабек ФАЙЗИЕВ

Ajab savdolar

БИЛСА ҲАЗИЛ, БИЛМАСА ЧИНМИ?

(Давоми. Боши иккинчи бетда)

Бундан ташқари, дўқ-пўписалар, бошқа кўнгилсиз оворагарчилик, сарсонгарчиликни айтмайсизми?! Минг афсуски, Хонобод шаҳар ҳокимлиги тадбиркорнинг ҳақини тўлаш, унинг манфаатларини ҳимоя қилиш, қўллаб-қувватлаш ўрнига пул йўқ, деган баҳонадан нарига ўтолмади. Ҳақини ололмай сарсон бўлаётган тадбиркорнинг тоқати тоқ бўлиб, охири Адлия вазирлигига мурожаат қилди.

Мазкур мурожаат асосида Андижон вилоят адлия бошқармаси томонидан ўтказилган текшириш чоғида «Саноат қурилиш банки»нинг Андижон минтақавий филиали капитал қўйилмаларни молиялаштириш ва муҳандислик хизмати бўлими ва бошқа мутахассислар иштирокида шошилинч тиббий ёрдам марказида амал оширилган таъмирлаш ишлари юзасидан назорат ўлчови ўтказилди ва далолатнома тузилди.

Шу йил 29 июн куни тузилган далолатномага кўра, пудратчи "Тоҳир" хусусий кичик корхонаси буюртмачи Хонобод шаҳар марказий шифохонасида бажарилган ишлар учун 13 миллион 43 минг 346 сўм пул маблағи олишга ҳақли, деб топилди.

Афсуски, шартнома бажарилган ишларнинг назорат ўлчови юзасидан далолатнома, ўзаро солиштирма далолатнома, энг муҳими, қайта таъмирдан чиқарилган кўркам замонавий шошилинч тиббий ёрдам марказининг биноси "манаман" деб турган бўлса ҳам, тадбиркорнинг ҳақи унмаяпти.

Айни пайтда вилоят адлия бошқармаси тадбиркорнинг манфаатини кўзлаб, унинг ҳақини ундириб бериш бўйича вилоят хўжалик судига даъво аризаси киритган. Вилоят хўжалик судида ушбу масала ўз ечимини топиб, хусусий тадбиркор Муроджон Жўрабоевнинг ҳақи ундирилади, қонун устуворлиги таъминланиб, адолат тантана қилади, деган умиддамиз.

Биз тадбиркор Муроджон Жўрабоевнинг шикоятини ўрганиш ва мақолани тайёрлаш жараёнида бир нарсага эътибор қилдик. Шартнома 2001 йил 1 апрел куни имзоланган экан. Биласизки, 1 апрел кулги, ҳазил куни. Хонобод шаҳар марказий шифохонаси бош врачи Муқимжон Комилов ҳам кулги ва ҳазил куни "ҳазиллашиб" ёлғондакам имзо чекмаганмикин, деб ўйланиб қолдик... Йўқса, тадбиркорни бунча сарсон-саргардон қилмасдими?!.

Баҳодиржон МАМАДАЛИЕВ,
ҳуқуқшунос,
Илҳомжон ЭГАМНАЗАРОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Turmush chorrahasi

УМИДЛИ ДУНЁ

(Давоми. Боши учинчи бетда)

Ўшанда асли воқеа бундай бўлганди: ёзнинг иссиқ кунларининг бирида у кутилмаганда ишхонасига кириб келган қирқ йиллик қадрдони Холмурод акани дафъатан таниёлмай қолди. У шунчалик ҳаяжонда эдики, ҳатто сўрашишни ҳам унутиб, жўра, тез кийин, шаҳарга бормасак бўлмайди, деди ҳовлиққан куйи.

Султон ака дўстининг аҳволига разм солди: оёғида этик, галифе шим, далада кийиб юрадиган яктаги, бунинг устига рангида ранг йўқ. Бундай афтодаҳол уст-бош билан Холмурод ҳеч қачон кўчага чиқмасди. Демак, қандайдир фалокат юз берган...

— Нима бўлди, авария-павария бўлдими?! — деб сўради Султон ака хавотирга тушиб, — бундай тушунтириб гапирсанг-чи?!.

— Ўғлимни қамаб қўйишибди, ҳозир далада хабар топиб, тўғри сенинг олдингга келяпман, — дея Холмурод ака йиғлаб юборди.

— Нима бирор-бир жиноят қилибдими? — дея яна сўради Султон ака.

— Мен қаёқдан биламан, сени юрист, тушунасан, деб келдим. Диний экстремист, деган айб қўйишибди. У нима дегани, а?

— Ўл дегани, дард дегани, — деди Султон ака кутилмаганда жаҳли чиқиб, — шу рост бўлса, давлатга қарши жиноят дегани тушундингми?

— Тушунганим йўқ, — деди Холмурод ака энди кўз ёшларини тийиб, — юр, танишларингга учрайлик, ахир бир йўли бордир...

Хуллас, ўшанда шаҳар прокуратурасида Шуҳрат Холмуродовнинг жиноий иши билан танишган Султон ака ҳаммасини тушуниб етди.

— Ўғлинг ҳизбуттаҳрирчилар гуруҳи билан жиноят устида қўлга олинибди, — деди Султон ака, — гердайиб юрганча, итваччангга тарбия берсанг бўлмасмиди?..

Султон ака азбаройи қони қайнаб турганидан оғир гапириб юборган эди. Бироқ Холмурод ака унинг гапидан хафа бўлмади. Фақат бошини чангаллаганча ўйга толди. "Э аттанг, — хаёлидан ўтказди у, — ўғли айтувди-я, яхши одамлардан намозни ҳам ўрганиб олдим. Биродарларимни бир кун уйга обкеламан, лекин унгача сиз ҳам намоз ўқишни ўрганишингиз керак, деганди. У бўлса, хурсанд бўлиб юрибди".

— Сенам шу иш бўйича адвокат бўлсанг бўлар экан, боя суриштиргандим, — деди ҳадиксираб Холмурод ака.

— Мен иложи бўлса, судда қораловчи бўлиб қатнашардим, — дея машинани тўхтатди Султон ака, — тўғри, ўғлинг бирор жиноят қилмаган, лекин гуруҳга янги қўшилганлар рўйхатида бор экан. Ҳаммаси судда ҳал бўлади. У жазосини олиши шарт.

Икки қадрдон оғайни шу-шу юз кўрмас бўлиб кетишди.

II. ЙИГИТ ЙИҒЛАМАЙДИ

Қилган ишидан пушаймон бўлган Шуҳрат озодликка чиқиши билан тўғри Таллимаржон насос станциясига келиб ишга кирди. Энди Шодиядан ҳам буткул умидини узиб қўйган, бутун борлиғи билан ишга шўнғиб кетганди. Мана шунга ҳам бир ой бўлди.

У энг яқин дўсти Бахтиёрни сабрсизлик билан кутарди. У халқаро спорт анжуманига қатнашиш учун Японияга жўнаб кетганди.

Ниҳоят, кунларнинг бирида станция ҳовлисига "Нексия" кириб келди. Ундан Бахтиёр тушди.

У Шуҳратнинг қошига яқин келганда, тўхтади. Сўнг икки қўлини ҳавога кўтариб, ҳазил аралаш шундай гап қотди:

— Мени бир ой кутган бўлсанг, шунга яраша қуруқ келганим йўқ, олтин медал билан келяпман. Лекин қарсакларга ҳожат йўқ. Жаҳон чемпиони бўлганимда, қўлларинг қавarганча чаласан...

Шундай дея Бахтиёр Шуҳратни бағрига босди. Шуҳрат ўпкаси тўлиб, кўзларидан "дув-дув" тўкилаётган кўзёшларини сира тўхтатолмасди.

— Бўлди, эркалик қилма, — деди Бахтиёр уни юпатиб, — машинага сув қуйишим керак. Сен машинанинг олдига бориб тургин. Совғани каттасини ўша ерда оласан.

Буни қарангки, машина ичида Бахтиёрнинг хотини Салима билан Шодия ўтирарди. Шуҳрат бундай кутилмаган бахтдан буткул гангиб қолди.

— Шуҳрат ака, эсон-омон келдингизми, — Шодиянинг сўзлари унга бамисоли қўшиқдай эшитилди. Кейин у машинадан сакраб тушди-да, кўзида ёш билан унинг бошига дўппи кийдириб, белига белбоғ боғлади, елкасига банорас чопон ташлади. — Буларни сизга атаб ўзим тикканман.

— Муборак бўлсин, Шуҳрат ака, — деди Салимахон ҳам машинадан тушиб.

— Мен бунга арзимайман, — деди карахт бўлиб қолган Шуҳрат.

— Арзийсиз, — деди Салимахон, — нақд куёвболани ўзи бўлдингиз, ярашди. Бундан кейин ҳеч қачон кўзингиз намланмасин. Йигит киши йиғламайди.

Шу орада челакда сув кўтариб келган Бахтиёр Шуҳратга кулганча, совға ёқдими, шунақа оғайни, энди тўйига тайёргарлик кўравер, деди.

— Қанақа тўй?! — деди Шуҳрат ҳайратланиб.

— Сенинг тўйинг-да, галварс, нима бўлмаса, мен уйланаманми? — деди Бахтиёр ҳазилга йўйиб.

Сўнг у хотинига юзланиб, айтмадингми? — деди.

— Мен қандай қилиб айтаман, ўзингиз айта қолинг, — деди Салима.

— Э, хотин тарихига дахлдор бўлиб қол десам, шунга ҳам кўнмадинг, — деди Бахтиёр ва Шуҳратга юзланиб, — бугун-эрта совчиларни Шодияникига юбораверар экансан...

Бусиз ҳам гангиб қолган Шуҳрат энгашиб машина ичига қаради.

Шодия уялганидан юзлари моладек қип-қизариб, бошини ерга эгиб олганди.

III. УМИД

Эр-хотин минг истиҳола билан Султон аканинг дарвозасини тақиллатганда, вақт аллақачон шомдан ўтганди.

Эски қадрдонлар гина-кудуратларни унутиб алламаҳалгача еб-ичиб, чақчақлашиб ўтиришди.

Кетар олдидан Холмурод ака бирдан жиддий тортиб, гап бошлади.

— Султон, дўстим, яна битта масала бор, шу пайтгача айтолмай ўтирибман. Энди хўп десанг ҳам, йўқ десанг ҳам — бу бизнинг оғайничилигимизга дахли йўқ. Агар кўнглингга келмаса...

— Шу чайналишинг ҳеч қолмади қолмади-да, — деди мийиғидан кулиб Султон ака, — муддаога кўчиб қўяқол.

— Мени шоширма, буни айтиш осонми, ахир, умр савдоси ҳақида гап бораяпти. Биз энди қулчиликка келгандик. Лекин ўғлим қамалиб чиққани учун...

Яна унинг гапи бўғзида қолди.

— Бўлди, у ёғига ўтма, Холмурод. Энди жавобимни эшит, — деди чўккалаб ўтириб олган Султон ака. — Ўғлинг шу маҳалланинг боласи, уни энди кўраётганимиз йўқ. Қолаверса, юртнинг отаси унга ишонди. Бу ҳазилакам гапми?! Шундай экан, мен ҳам ишондим. Сизларни икки-уч мартадан овора қилиб нима қилдик. Биз розимиз.

Қудалар бир-бирларини сизлаб қайтадан кўришдилар. Орадан кўп ўтмай Шуҳрат ва Шодиянинг никоҳ тўйи бўлиб ўтди.

Яқинда улар фарзанд кўришди. Унга яхши ниятлар билан Умид деб исм қўйдилар.

Эзгуликка ташна инсон ҳамиша умид билан яшайди. У юлдуз каби ҳаёт йўлимизни ёритиб туради. Баъзан адашганимизда эса унга қараб йўлимизни тўғрилаб оламиз.

Рустам ХУДОЙҚУЛ,
"Инсон ва қонун" мухбири

Taqdimot

ЯНГИ КИТОБ

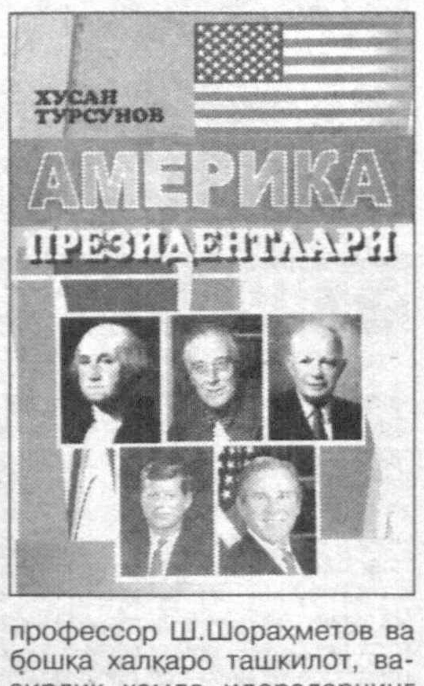

Ёдингизда бўлса, ўтган йилдан буён "Инсон ва қонун" газетаси **"Тақдир тарихи"** рукни остида дунё аҳлининг ҳурмат-эътиборини қозонган машҳур шахслар, хусусан, АҚШ Президентлари тўғрисида бир қатор ибратли мақолаларни ўқувчилар ҳукмига ҳавола этиб келди. Яқинда мазкур мақолалар муаллифи — Тошкент Давлат юридик институтининг 4-курс талабаси Ҳусан Турсуновнинг **ы"Америка Президентлари"** номли китоби нашрдан чиқди.

Шуни айтиш керакки, бу китоб энг улуғ, энг азиз байрамимиз — Истиқлолнинг 12 йиллигига бағишланган. Шунингдек, бу китоб мамлакатимизнинг яқин дўсти ва стратегик ҳамкори бўлган АҚШнинг фидойи фарзандлари — Президентлари ҳақида муайян маълумот беради.

Ўтган ҳафтада Тошкент Давлат юридик институтида бу китобнинг тақдимот маросими бўлиб ўтди. Унда Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, профессор Ғ.Абдумажидов, юридик фанлар доктори, профессор А.Саидов, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган юрист, профессор Ш.Шораҳметов ва бошқа халқаро ташкилот, вазирлик ҳамда идораларнинг вакиллари иштирок этди.

Тадбирда сўзга чиққанлар китобнинг ўзига хос жиҳатлари ҳақида тўхталиб ўтишди.

Умуман айтганда, мазкур китоб ўқувчиларга Америка Қўшма Штатлари тарихи, бугунги куни ва унинг Президентлари фаолияти тўғрисида етарлича маълумот беради.

Ogohlik

ОБУНА ПУЛИ... ЧЎНТАККАМИ?

Тақдир тақозоси билан бундан икки-уч йил бурун Ҳамид Реимберганов Элликқалъа туманидаги "Матбуот тарқатувчи" масъулияти чекланган жамиятида раис, Талғат Аметов эса бош ҳисобчи сифатида иш бошлашди.

Тез орада обуна ҳисобидан жамият ғазнасига жарақ-жарақ пуллар келиб тушди. Биргина туман халқ таълими бўлими уч миллион сўмлик обуна бўлибди. Буни кўрган раис бош ҳисобчини ҳузурига чорлади.

— Талғат, биласан, жамиятнинг турли идоралардан 500 минг сўм қарзи бор. Шуни узишимиз керак. Кел, уч миллион сўм пулни биронта фирмага ўтказамиз-да, канцелярия моллари сотиб оламиз.

Ёш бўлса ҳам, ишда анча пишиб қолган Талғат таклифдан бироз иккиланди.

— Бу ишдан бирор фойда олиш қийин, — деди ўнғайсизланиб.

— Қийин томони бор эканми? — дея ташаббусни қўлига олди раис. — Товар оламиз-у сотамиз. Эвазига қарзимиздан қутуламиз. Бирор-бир ишкал чиқса, ёнингда мен турибманки, нимадан чўчийсан?..

Шу тариқа гапни бир жойга қўйишгач, жамият ҳисобидаги 6.446.518 сўм пулнинг бир қисмини қўшни тумандаги фирмаларга канцелярия моллари учун ўтказишди. Бир қисм пуллар раиснинг ўғлини даволашга сарфланди. Бош ҳисобчи ҳам қуруқ қолмади — 160 минг сўмга эгалик қилди.

Обуна пулини талон-тарож қилган шаввозлар Қорақалпоғистон Республикаси "Матбуот тарқатувчи" масъулияти чекланган жамиятига янги йил обунаси учун буюртма беришни унутиб қўйишди. Натижада жамиятнинг туман бўлими 4.520.260 сўмлик кредиторлик қарзга ботди. Бу ёқда ишчиларга иш ҳақи берилмай қолди. Албатта, уларнинг қилмиши кўп ўтмай фош этилди. Суд ҳукми билан ўмарилган пуллар айбдорлардан тўлиқ ундириб олинди. Бундан ташқари, Ҳамид Реимберганов икки йил муддатга, Талғат Аметов бир йил муддатга масъул лавозимларда ишлаш ҳуқуқидан маҳрум қилинди. Бироқ зиё олиш мақсадида пул тўлашган обуначилар бир йил мобайнида газета-журнал ўқишдан маҳрум бўлишди. Афсуски, ана шу маънавий зарарни қоплашнинг иложи йўқ.

Ғолибжон СОДИҚОВ,
ҳуқуқшунос,
Тожимурод ЭШМУРОДОВ,
"Инсон ва қонун" мухбири

ТАҲРИРИЯТДАН: ***Мамлакатимизнинг ҳар бир онгли фуқароси газета-журналларга обуна бўлишни ўзининг бурчи деб билади. Аммо мана шундай эзгу мақсад йўлидаги интилишга тўсқинлик қилиш, аниқроғи, давлат ва халқ ҳисобида бўлган пул маблағларидан шахсий манфаат йўлида фойдаланиш маънавий қашшоқликдан бошқа нарса эмас. Ишонамизки, мақолада баён этилган ҳолат айримлар учун ибрат вазифасини ўтайди ва бу йилги обуна мавсуми ҳар қачонгидан самарали кечади.***

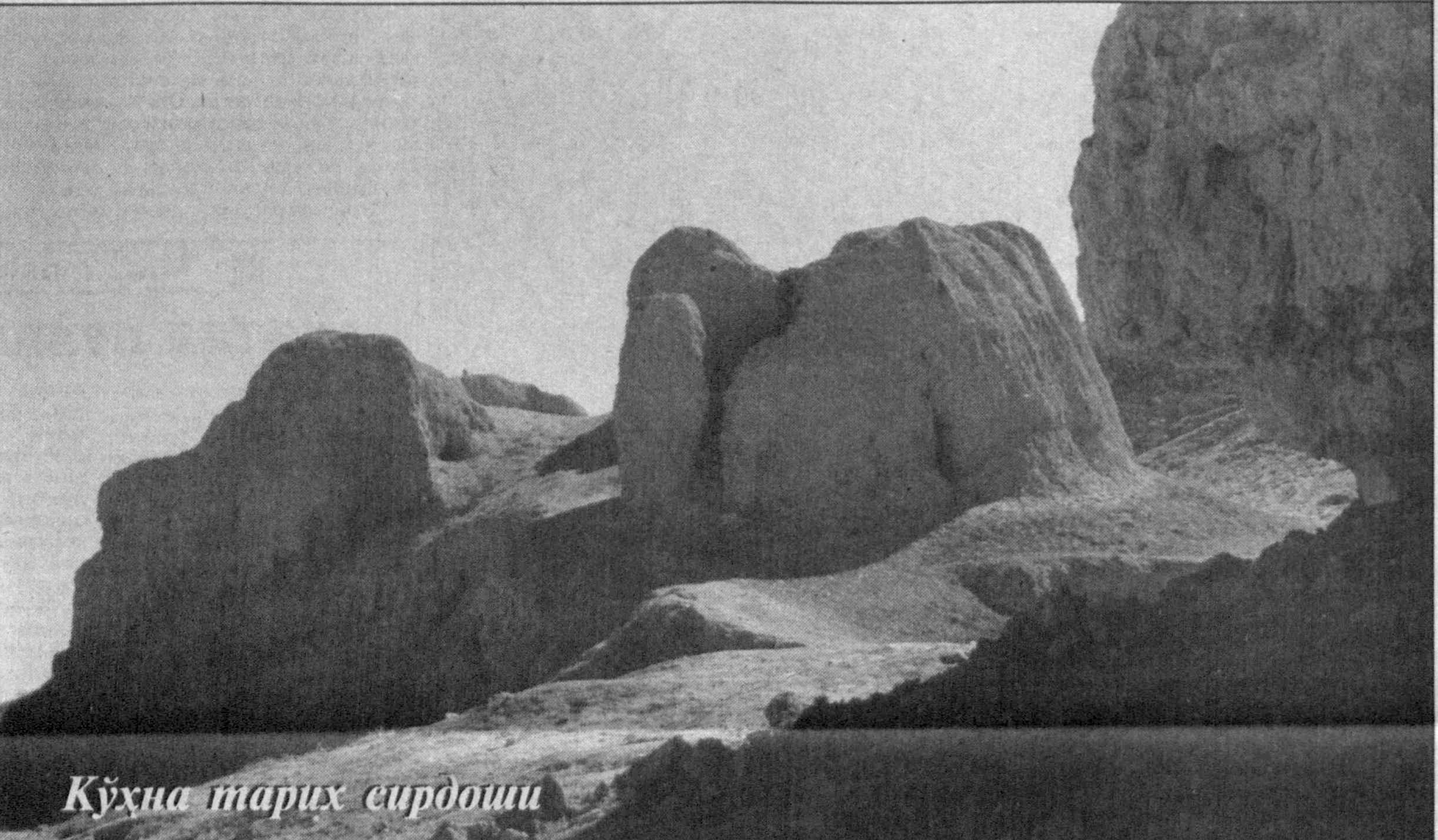
Кўҳна тарих сирдоши

Jinoyat va jazo

ҚАБОҲАТ ЙЎЛИ

(Давоми. Боши учинчи бетда)

Кейинчалик эса у бамисоли "нажот фариштаси"га айланди. Акаси ва янгаси унинг мутесига айланган, у нима айтса, улар шунга итоат қиларди.

Қисқаси, Соҳиба ўз оиласининг бошига етгач, кўчадан кушандалар излай бошлади. Шу мақсадда у Тошкентга келиб, гилам бозорида изғиб юрганда, Равшан деган йигит билан танишиб қолди. Ўхшатмасдан учратмас деганларидек, бу йигит ҳам илгари гиёҳванд моддалар олди-сотдиси билан шуғулланганi учун жазога тортилган, бироқ жазони ўтаб чиққач ҳам қилмишидан тўғри хулоса чиқариб олмаган эди. Шунинг учун ҳам икковлон оппа-осон тил топишди.

Қисқаси, шу учрашувдан сўнг Равшан Соҳибанинг уйига серқатнов бўлиб қолди.

Кейинчалик бу тўдага Нурбек деган йигит ҳам келиб қўшилди. Воқеа бундай бўлганди: тоғасининг уйида қандайдир марака бўлаётганди. Шу ерда Нурбек Шерали исмли йигит билан танишиб қолди. Шерали ундан қаерда ишлашини сўраганда, Нурбек ҳеч жойда ишламаслигини айтди. Шерали унга ачингандек бўлди, сўнгра хоҳласа, ҳамкорликда ишлашни таклиф қилди. Қанақа иш қилишни тушунгач, Нурбек аввалига иккиланиб, рози бўлмади. Бироқ Шерали ҳол-жонига қўймагач, беихтиёр рози бўлди.

Бунинг устига у Шералининг ошириб-тошириб айтган сўзларини эшитиб, унинг хаёли бузилган, назарида, бир пасда мўмай пул топиб, бойиб кетадигандек туюлди. У оқибатини ўйламай қалтис қадам қўйди.

Кунларнинг бирида эшик қўнғироғи асабий жиринглади. Нурбек қизарган кўзларини ишқалаб, эшикни очди: остонада уйнинг собиқ эгаси Алишер турарди. У кўринишидан жуда асабий бир қиёфада эди. Нурбек бир қарашда, унинг аҳволини тушунди. Ичкарига таклиф қилди. Бироқ Алишер остонада турганча, менга пул зарур, ҳозироқ керак, тушунаяпсанми, уйнинг қолган пулини бер, дея қисталанг қила бошлади. Ҳаммасини сезиб турган уй эгаси ўзида оғу борлигини айтади. Алишер буни эшитиб, бирдан ювош тортиб қолди. Сўнг у Нурбек берган оғуни шу ернинг ўзида истеъмол қилди. Гиёҳванд модда ўз таъсирини кўрсатди. Алишер қарзини ҳам унутиб, пулини кейинроқ беришни айтиб, "оқ оғу"дан анчагина олди-да, жўнаб қолди. Нурбек эса ундан осон қутулганидан хурсанд бўлди.

Бироқ унинг бу қувончи узоққа чўзилмади. Нега деганда, кейинги сафар яна "дори" сотиб олиш учун келган Алишер ва унинг хотини Асила уйнинг қолган пулига яна бироз гиёҳванд модда олиб кетаётганда, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходимлари томонидан қўлга олинди.

Шундан сўнг ҳамма сир-синоат ошкор бўлди. Бу гиёҳванд модда олди-сотдиси билан шуғулланадиган каттагина гуруҳ эди. Бу гуруҳнинг бошида Соҳиба турарди...

Қисқаси, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идора ходимларининг саъй-ҳаракати билан ана шундай разил ишга қўл урган бу кимсаларнинг ҳаммаси қонуний жазога тортилди. Яна бир разолатнинг пайи қирқилди.

Фақат кишини мулоҳазага ундайдиган томони шундаки, бир кимсанинг нафс қутқусига учиб, ҳаётдан адашиши ана шундай фожеаларни келтириб чиқарди.

Ҳолбуки, Соҳиба аёллик шаънига доғ тушириб, тубан ишга қўл урмаганда, ўз жигарларининг ҳаётини заҳарламаганда, Алишер ва Асиланинг умри хазон, оиласи барбод бўлмасди...

Равшан, Нурбекларнинг қисматичи?!

Бу фожеанинг ўрнини нима билан тўлдириб бўлади?!

Ҳаёт, турмуш мураккаб яралган. Инсон бу дунёда фақат ўзи учун эмас, балки фарзандлари, оиласи учун ҳам яшайди.

Бир кимсанинг ҳаётда адашиши, ёмонлик ва тубан иллатларга берилиши нафақат унинг ўзи, балки бошқа кишилар умрида ҳам ўз асоратини қолдириши мумкин.

Шунинг учун киши ҳаётда ҳушёрликни йўқотса, нафс қутқусига учса, ҳеч шубҳасиз, ўз умрини барбод қилади. Юқоридаги воқеадан келиб чиқадиган хулоса ҳам шундан иборат.

Умида БОЛЛИЕВА,
"Инсон ва қонун" мухбири

Mavzuga qaytib

Инсон ҳамиша кимгадир яхшилик қилсам, оғирини енгил қилсам, деган эзгу ният билан яшайди. Аслида инсонни улуғлайдиган, унга обрў-эътибор олиб келадиган нарса ҳам ана шундай эзгу ният. Бироқ ҳаётда яхшилик, эзгу ниятни ҳамма ҳам бирдек тўғри қабул қилавермайс экан. Баъзан киши яхшилигига жавобан ёмонлик кўраркан. Бир неча йилдан буён судма-суд қатнаб, кўпгина асаббузарлик, кўнгилхираликларни бошимдан кечиргач, шундай хулосага келдим. Газетада босилган "Омонатга хиёнат" мақоласида ҳам мен билан турар-жой масаласида низолашаётган томон «қўрққан олдин мушт кўтаради», қабилида иш тутишган. Гўёки ўзларини оппоқ кўрсатмоқчи бўлишган. Энг ёмони, бу ишларнинг бошида оқ-қорани ажратадиган, 12 нафар фарзанднинг отаси, 74 ёшли Ислом Эргашев тургани кишини ўйлантиради.

КИМ ҲАҚ-У, КИМ НОҲАҚ?..

Аслида воқеа бундай бўлган эди: Чирчиқ шаҳридаги 16 уйнинг 64 хонадонида яшаб келган Илёсовлар оиласи Қримга кўчиб кетиши муносабати билан уларнинг турар жойини мен сотиб олдим. Бу ҳақда 1995 йил 28 апрел куни ишонч қоғози ҳам олдим.

Шу паллада бу уйни Ислом Эргашевнинг ўғли Шоир Эргашевга вақтинча яшаб туриш учун бердим. Ўшанда бу ҳотамтойлигим кейинчалик ўзимга жуда қимматга тушишини билмаган эканман. Бир томони улар менга бегона эмасликлари ҳам чув тушишимга сабаб бўлди, деб ўйлайман. Чунки Эргашевлар уйни ими-жимида ўзларини, аниқроғи, Эргашева Тамилланинг номига ўтказиш ҳаракатига тушиб қолишган экан. Мен буни кейинроқ билдим.

Уйни менга сотган М.Илёсовнинг Қримда вафот этганидан хабар топган Тамилла Эргашева эри билан ўша ерга боришади. Ягона меросхўрга айланиб қолган Сотида Илёсовга эркак киши ўзини Юлдашов Равшанжонман, деб таништиради ва йўлда паспортимни йўқотиб қўйдим, деб алдайди. Шу тариқа паспорти бўлмаганлиги учун аёли Тамилла Эргашеванинг номига Нежногорск Давлат нотариал идораси нотариуси Л.Т.Козлова имзоси билан 1997 йил 17 июн куни ишонч қоғози берилади. Ҳамма чалкашлик ана шундан сўнг бошланади. Шу йиллар ичида суд идоралари бу низоли масалани бир неча марта кўриб чиқди. Эргашевлар суд органларини ҳам чалкаштирдилар, деган фикрдаман.

Чунки мазкур иш юзасидан Қрим Автоном республикаси Нижнегорск туман судининг 1998 йил 6 ва 24 ноябр кунлари бўлиб ўтган суд йиғилиши баённомалари кўп нарсага ойдинлик киритади. Суд топшириғига мувофиқ сўроқ қилинган Сожида Илёсова қуйидагича жавоб беради: "1997 йил ёзда мени олдимга Нижнегорскийга Осиё миллатига мансуб эркак киши келиб, ўзини Юлдашевман деб таништирди, аммо у паспортини кўрсатмади. Лекин уйни сотиб олган кишиман, деб айтди. Унинг илтимоси билан нотариал идорасига бордим ва никоҳ қоғозини кўрсатдим. Нотариус қандайдир ҳужжатларни тўлдирди ва келган кишига берди. Ҳужжатларни у киши папсортимни йўқотиб қўйдим, деб хотинининг паспорти асосида ёздириб олганлигини аниқ эслайман. Лекин мен нотариус олдида ҳеч қандай қоғозга имзо чеканим йўқ. 1998 йил 16 октябрда ўша келган киши нотариус орқали мен билан телефонда гаплашиб, алланимани сўради. Мен рад жавоб бердим.

Мен шахсан Тамилла Эргашевага уйни сотишга ҳуқуқ берувчи ишонч қоғозини бермаганман. Ва ҳужжатлаштирган ҳам эмасман. Агар унда шундай ҳужжат унда бўлса, ҳақиқий эмас деб ҳисоблайман. Чунки уйни биз эр-хотин 1995 йида Юлдашевга сотиб юборганмиз".

Шундан сўнг мен Республика Олий судига ариза билан мурожаат этдим. 2003 йил 28 мартда Республика Олий суди фуқаролик ишлари бўйича суд коллегияси бу ишни кўриб чиқди ва 28 июн 2000 йил ва 23 август 2000 йил чиқарилган суд қарорларини бекор қилиб, Юлдошев Р.нинг олди-сотди шартномасини ҳақиқий деб топиш ва Тамилла Эргашевага берилган мерос қоғозини ноқонуний деб ишни қайтадан кўрилиши учун Чирчиқ туманлараро судига юборди. Айни пайтда суриштирув амалиёти олиб борилмоқда. Албатта мен суднинг узоқ вақтдан буён чўзилиб келаётган бу чигал иш юзасидан одилона ҳукм чиқаришга ишонаман.

Бироқ мени бошқа нарса ўйга солади. Бировнинг мулкини ўзиники қилиб олишга уриниш, бунинг оқибатида кўпчиликни овора бўлиши охир-оқибат яхшиликка олиб келмайди. Эрта-индин ҳақиқат юзага чиқади, ким ҳақ, ким ноҳақ эканлиги ойдинлашади. Фақат шунча асаббузарлик, кўнгилхиралик қолади.

Равшан ЮЛДАШОВ,
Чирчиқ шаҳри

ТАҲРИРИЯТДАН: ***Газета эркин фикр минбари саналади. Биз ана ана шу фикрдан келиб чиқиб, битта низоли иш юзасидан икки томоннинг фикрини ҳам газетхонлар эътиборига ҳавола этдик. Албатта, у ёки бу томонни ҳақ дейиш фикридан мутлақо йироқмиз.***

Бунинг устига бу низоли иш яқин кунларда яна судда кўрилади. Ўйлаймизки, суд ўзининг адолатли қарорини айтади. Шундан сўнг биз яна бу мавзуга қайтамиз.

Jinoyatga jazo muqarrar

Тун қўйнида ғизиллаб бораётган "Дамас" автомашинасида уч хил хаёлда бўлган шу учовлон кетаётганди. Ҳаммаси машина қишлоққа кириб келганидан сўнг бошланди. Тоғасининг уйи яқинида машинани тўхтатган Ғафур тезда кириб пул олиб чиқишини,кейин ўзи уйи ёнида қолмоқчи эканини айтади. У ҳали машинадан унча узоқлашмаган ҳам эдики, орқадан эшитилган ғайритабиий товуш уни беихтиёр тўхтатди.

ҚОН ҚАТРАСИ ФОШ ЭТДИ

Ўткирнинг юрагини забт этган қора кўланка ўз ишини қилди. Осонлик билан катта пулга эришиш истаги уни бошқа бурч ва мажбуриятларини унутишга, бир инсон умрига зомин бўлишига олиб келди. Бир парча темир бўлаги билан муродига етишни хаёл қилган йигит ўз умрига ҳам зомин бўлаётганини англамади.

Қонга беланган ҳайдовчини икковлон ариқ бўйига олиб бориб ташлаб, ўзлари машинада қоронғуликка сингиб кетишди. Йўлда кета туриб, машина ғаладонидаги ҳужжатларни ташқарига отиб юборишди. Қибрай тумани, 2-бўлимда истиқомат қиладиган бир судхўрнинг уйига етиб келишганида, соат 22.00 га яқинлашиб қолганди. Машинани гаровга қўйиб, чўнтаклари қаппайишини ўйлаб, сархуш кириб келган йигитлар, аксига олиб унда пул йўқлигини эшитишгач, ҳафсалалари пир бўлиб, орқага қайтишди. Режа амалга ошмагач, улар энди машинани нима қилишни билмай бошлари қотди. Кейин шу яқин атрофдаги кўчалардан бирига машинани ташлаб, иккаласи икки томонга жўнаб кетди. Ҳарбий қисмда сержант бўлиб хизмат қилаётган Ўткир Раҳимов аслида бу пайтда навбатчилик постида бўлиши лозим эди. Қисмга тун ярмилаганда кириб келган Ўткир ҳеч нарса кўрмагандай навбатчилигини давом эттирди. Бу пайтда юлдузларга термулиб жон талашган Мухан қайси гуноҳи учун қонга беланганини билолмай, узилиб бўлганди.

Ушбу қотиллик юзасидан очилган жиноят иши бўйича Республика ҳарбий прокуратурасида тажрибали ва малакали терговчилардан иборат гуруҳ тузилди. Жиноятчиларни тергов қилиш бошқармаси бошлиғи, адлия майори Элдор Пўлатов бошчилигидаги гуруҳ аъзоларига жиноятни фош этиш осон кечмади.

Иш бўйича юзлаб кишилар сўроқ қилинди. Айбдор, деб гумон қилинган Ғафур Кариев айбига иқрор бўлиб, воқеани терговчиларга батафсил айтиб берган бўлса-да, асосий айбдор Ўткир Раҳимов айбини мутлақо бўйнига олмади. Ҳужжатлар, гувоҳларнинг кўпчилиги қотиллик содир бўлганида у ҳарбий қисмда навбатчиликда бўлганини тасдиқларди.

Шу ўринда айтиш жоизки, кейинги йилларда мамлакатимизда амалга оширилаётган суд-ҳуқуқ ислоҳотлари фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликларини ишончи ҳимоялаш тизимининг такомиллашувига замин яратди. Соҳа вакилларининг билим ва маҳоратларини ошириш борасида қўйилаётган талаблар, яратилаётган шароитлар уларнинг иш жараёнида қийинчиликларни енгиб, муваффақиятларга эришишига йўл очаётир. Хусусан, одил судловни амалга оширишгача бўлган жараёнда, яъни суд ва тергов ишлари амалиётида фан ва техника ютуқларига асосланган суд-экспертизага таяниш яхши самара беряпти.

Экспертиза имкониятларидан ўз вақтида ва тўла фойдаланиш мавҳум ҳолатларда содир этилган қасддан одам ўлдириш, номусга тегиш ва бошқа ўта оғир жиноятларни фош этишда, дастлабки тергов жараёнида жиноят иши бўйича исботланиши лозим бўлган барча ҳолатларни ҳар томонлама, тўлиқ ва холисона текшириб кўришда ҳал қилувчи омиллардан бири саналади.

Судга оид фоноскопия, дактилоскопия, баллистика, криминалистика, трасология, хатшунослик, иқтисодиёт, товаршунослик каби экспертизалар томонидан берилаётган одилона хулосалар мавҳум ҳолатларда содир этилган ўта оғир жиноятларнинг фош этилишида, дастлабки тергов натижаси бўйича эса жиноят содир этишда иштирок этган шахсларнинг айбдорлигини исботлашда муҳим далиллардан бири сифатида хизмат қилиб келмоқда.

Шунингдек, экспертиза амалиётида замонавий текширув усуллари кенг кўламда жорий этиляпти. Бундан уч йил муқаддам Марказий Осиё давлатлари ўртасида биринчи бўлиб, мамлакатимизда очилган одам ДНКси бўйича суд биология экспертизаси лабораторияси фаолият кўрсата бошлагани фикримизнинг далилидир.

Тергов гуруҳи аъзолари, айниқса, бу жараёнда фаол иштирок этган катта терговчи, адлия катта лейтенанти У.Муҳаммедовлар юқорида тилга олинган жиноят ишни очиш жараёнида айни шундай имкониятлардан ўз вақтида фойдаланганликлари боис қотиллик фош этилди.

Ўткир Раҳимовнинг кийимидан топилган қон доғлари юқорида айтиб ўтилган одам ДНКси бўйича суд биология экспертиза лабораториясига тақдим этилди. Бундай йўналишдаги экспертиза хулосаси аниқ ва ишончли бўлиб, уни инкор этишнинг мутлақо иложи йўқ. Шу тариқа Ўткирнинг айби айни шундай далиллар асосида тўлиқ исбот қилинди.

Тошкент Ҳарбий округ ҳарбий судида судья, адлия подполковниги Файзулла Қаюмов раислигида кўриб чиқилган мазкур иш якунига кўра жиноятчиларга қонуний жазо тайинланди.

Маъруф ШАРИПОВ,
ҳуқуқшунос

ЭЪЛОН

Самарқанд вилоят адлия бошқармаси ҳузуридаги нотариат бўйича малака комиссиясининг 2003 йил 15 октябрдаги қарори билан фуқаро Мамасаидов Раҳмонкул номига берилган SA 000025, 25 рақами билан давлат реестрида қайд этилган нотариал фаолият билан шуғулланиш ҳуқуқини берувчи лицензия БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

ИНСОН ва ҚОНУН
МУАССИС: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ
1996 йилнинг январидан нашр этилади
1998 йил 2 июлда Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00141-рақам билан рўйхата олинган

Бош муҳаррир: Шодиқул ҲАМРОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Ихтиёр АБДУЛЛАЕВ, Бўритош МУСТАФОЕВ, Пўлат САМАТОВ, Хуршид СОДИҚОВ, Эркин ҚУДРАТОВ, Сайфиддин РАҲИМОВ, Ғафур АБДУМАЖИДОВ, Холли НОРБОЙ, Нормейли НОРПЎЛАТОВ

Таҳририятга юборилган қўлёзмалар эгаларига қайтарилмайди ва уларга ёзма жавоб берилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқ қилиши мумкин.
Факт ва далиллар тўғрилиги учун масъулият муаллифлар зиммасидадир.

Саҳифаловчи-дизайнер: Жаъфар ЖАББОРОВ
Навбатчи: Бобомурод РАЙИМОВ

Индекс: 646882
«ИНСОН ВА ҚОНУН» газетаси таҳририяти компьютер базасида терилди ва саҳифаланди. А-2 бичимда, 2 босма табоқ ҳажмда, офсет усулида «Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида босилди. Корхона манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Турон кўчаси 41-уй. Буюртма Г-918. Тиражи — 10.000. Босишга топшириш вақти — 21.00 Топширилди — .

МАНЗИЛИМИЗ: 700047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси-5. Тел: 133-70-65, 133-84-50